

Haber Endüstrisi ve Gazetecilik Etiği

Ünsal Çığ*

Eylem Çamuroğlu Çığ**

Öz: Gazeteciler, her zaman bir etik tartışmanın odağındadırlar. Ancak gazetecilerin değerlendirildiği kodlar, bireysel bir etik anlayışın sonucu ortaya çıkmışlardır. Böyle bir etik anlayış, gazetecilerin haber üretimi yaptıkları endüstriyel şartları ve haberlerini yazdıkları biçimsel kural ve prosedürleri göz ardı ederek gazetecinin özgür olduğunu var saymaktadır. Gazetecilere bireysel olarak yüklenen etik, bu yapı içerisinde anlamlı olmadığı gibi bir süre sonra gazetecilik etik kodları, mesleğin toplumsal bağlamını ve demokrasi ile ilişkisini unutturmaktadır. Tüm bu güncel etik tartışmaların odağındaki gazeteci, kendisine yüklenen etik sorumluluğun gerçekte çok uzağındadır. Çalışmanın ana odağını gazetecilik endüstrisinin rasyonel örgütlenmesi ve nesnel haber yazım biçimini ortaya çıkaran süreç ile var olan etik kodlar arasındaki ilişkinin ekonomi politik çözümlenmesi oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Haber Endüstrisi, Rasyonel Üretim, Haber Yazma Tekniği, Etik, Demokrasi.

Süpermen park etmenin yasak olduğu bir yere asla arabasını park etmeyecek, asla devrimci olmayacaktır. ...Bu ultra kahraman olağanüstü yeteneklerini modası geçmiş bir pasiflik idealini gerçekleştirmek için kullanıp önceden sağduyuya uygun olduğuna dair onay damgası vurulmamış her projeyi geri çevirir ve böylece siyasi kaygıların dokunmadığı yüksek ahlaki standartların numunesi hâline gelir.

Umberto Eco

Felsefenin önemli bir alt dalı olan etik, medya ve gazetecilikte de üzerine çalışılan ve çok tartışılan bir alandır. Etik, iyi ve kötü insan eylemlerini tanımlamakta ve incelemektedir. Bu nedenle de tıptan, hukuka, siyasete

* Dr., Mersin Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nde öğretim görevlisidir. Çalışma alanları; haber endüstrisi, anlatıbilim, kültürel çalışmalar ve medyanın ekonomi politığıdır. § *İletişim*: Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi Mezitli / Mersin § unsalcig@mersin.edu.tr § (+90 324) 361 0001

**Mersin Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nde öğretim görevlisidir. Çalışma alanları; kamusal alan, kültürel çalışmalar, siyasal iletişim ve medyanın ekonomi politığıdır. § *İletişim*: Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi Mezitli / Mersin § eylemcamuroglu@mersin.edu.tr § (+90 324) 361 0001

ve medyaya kadar insana dair bütün yapıları ve bu yapılardaki insan eylemlerini inceleyebilmek adına sınırları belirsiz, geniş ve verimli bir çalışma alanıdır.

Gazetecilik etiği, “Gazetecilikte doğru eylem nedir?” sorusunun peşinden gitmektedir. Özellikle yirminci yüzyılda gazetecilik ve medya etiği alanındaki tartışmaların arttığını gözlemlemek mümkündür. Tartışmaların artması ve yoğunlaşmasının nedenleri, gazeteciliğin ve medyanın kamusal görevi ile çıkar ve güç odaklarının aracına dönüşmesinin yarattığı gerilim hattında yatmaktadır.

Gazetecilik etiği tartışması, akademide ve mesleki ortamlarda hararetle süregitmektedir. Bu tartışmaların nesnesinin genellikle haber yapan gazeteci olduğu görülmektedir. Modern yaşamda bireyselleşmeye vurgu arttıkça yaşamın her alanında yeni etik kodlar arayışı da artmaktadır. Gazetecilik alanında da süregiden yeni etik kodlar arayışı, bu durumla paralellik göstermektedir. Etik kodlardaki sürekli artış, modern yaşamın parçalı yapısı ve bu yapıyla baş etmek durumunda kalan bireylerin ahlaki rahatsızlığına da işaret etmektedir. Ancak toplumlar, bu rahatsızlığı ortak bir etik anlayış ve politik bir zeminde çözmek yerine, bireyselleşmenin bir sonucu olarak her alan için ayrı etik kodlar seti ile gidermeye çalışmaktadır. Gazeteciye ahlaki özne olarak konumlandırılan bu etik kodlar erdem etiğinden beslenmektedirler (Moressi, 2006: 30–60; Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2008; Jackson, 1998: 120–122). Bu makale, etik problemlerin bir değerlendirmesi ya da yeni bir kodlar seti önerisi çerçevesinde olmayacaktır. Bu çalışma, öneri, değerlendirme ya da eleştirinin genelde konusu olan haberin temel üreticisi konumundaki gazetecilerin, özellikle de muhabirlerin gazetecilik etiğinin özneleri olarak tanımlanmalarının haklılığı ve anlamlılığı üzerine olacaktır. Bir taraftan da bireysel etik anlayışın şu anki medya sistemlerinde neden ısrarla korunduğu, gazeteciliğin demokrasi ve toplum ile bağlantıları üzerinden çözümlenecektir. Çalışmanın ana odağını *gazetecilik etik kodlarının temelini oluşturan nesnel haber yazım biçimi içindeki dolayım ve gazetecilik endüstrisinin rasyonel örgütlenmesi* oluşturacaktır.

Gazetecilik mesleği, endüstriyel bir örgütlenme içinde yapılmaktadır.¹

1 Yazarlar endüstriyel örgütlenmeyi vurgular ve eleştirirken, günümüzde medyanın post-endüstriyel yapısının ve özelliklerinin farkındadırlar. Ancak tıpkı post-fordist dönemin fordizm ve fordizm öncesi biçimleri de içinde barındırmasında olduğu gibi (Hall, Jacques, 1995: 16–17), medyanın post-endüstriyel dönemi de endüstriyel ve endüstri öncesi biçimleri de içinde barındırmaktadır. Bu geçiş, önceki dönemlerden tamamen bir kopuş değildir; eski biçimler ile yeni biçimlerin çok daha karmaşık bir yapı içerisinde bir arada var olduğu bir aşamayı ifade etmektedir. Gazetecilik mesleği bugün, teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan internet ve sosyal medya gibi olanakların etkisi ile endüstriyel örgütlenme

Haber toplama, yazma, işleme, basım, dağıtım ve hatta alımlama aşamaları, büyük boyutlarda uzmanlaşmış ve teknik bir iştir. 24 saatlik yayın döngüsünde (yazılı basın için elbette), tüm bir gazeteyi baştan sona her gün hazır hâle getirmek rasyonel üretim olmadan mümkün değildir. Gazetecinin özgürlüğü ve sorumluluğu üzerinden yürütülecek tartışmalar, bu özgürlük ve sorumluluğun gerçekleştirileceği koşulları göz önüne almadan hiçbir yere ulaşamayacaktır. Çünkü endüstriyel üretim koşulları ve bürokratik örgütlenme, yarattığı emir-komuta zinciri içinde gazetecinin sorumluluğunu ve özgürlüğünü ondan alıp bir üst basamağa aktarmaktadır. Sistem içindeki bireylerin sorumluluk duygusu erimektedir, kısaca “Ben sadece bana söyleneni yaptım.” argümanı geçerlilik kazanmaktadır. Aslında bu modernizmin yarattığı rasyonel yapıların tümü için geçerlidir. Bauman’a göre (1997: 215), otoriter bürokratik sistemlerde bireylerin yaptıkları eylemlerin ahlaki açıdan sorgulama olasılıkları çok azdır. Bürokrasi içinde iş görmeye çalışan bireyin dikkati yapılacak işe ve işin yapılışındaki kusursuzluğa kaydırılır. Yapılan eylemden kimlerin nasıl etkilendiği, eylemin yöneldiği kişilerin ne hissettiğinin bir önemi yoktur. Önemli olan tek şey çalışanın, üstlerinin istediği şeyi şık bir biçimde, ustalıkla ve sorgulamadan yerine getirebilmesidir. Bauman’ın otoriter bürokratik sistemler için yaptığı bu saptama, gazetecinin haber ürettiği koşullarla da örtüşmektedir. Haber endüstrisinin bürokratik örgütlenmesi içinde gazeteciden beklenen editörler ve haber müdürlerinin –yani üstlerinin– yönlendirmeleri ile haberini en mükemmel şekilde hazırlamasıdır. Bu süreçte gazetecinin dikkati, kendisine yüklenen etik sorumluluklar ve haberin ahlaki sonuçlarına yönelelmektedir. Oysa etik tartışmaların merkezinde gazeteci ve onun seçimleri ile eylemleri yer almaktadır.

Tüm bu güncel etik tartışmaların odağındaki birey olarak gazeteci, kendisine yüklenen etik sorumluluğun gerçekte çok uzağındadır. Bu uzaklık ilk önce,

olmadan da icra edilebilmektedir. Herhangi bir kuruma bağlı olmadan blog yazarlığı üzerinden yürütülen gazetecilik faaliyetleri bunun örneğidir. Ancak bir kuruma bağlı olarak çalışan gazeteciler, blog yazarlığı yaparken de kurumlarından bağımsız var olamamaktadırlar: “Blog yazarı, kurumunun ilkelerine uygun davranmalı ve gazetede veya televizyon ve radyoda kabul görmeyecek kişisel fikirlerini açıklamaktan kaçınmalıdır.” (Medya Derneği, 2011: 34). Bu etik kodda da görüldüğü gibi, bir kuruma bağlı olarak çalışan gazeteci, araç ne kadar özgürleştirici olursa olsun, kurumun hiyerarşik örgütlenmesinden kaçamamaktadır. Dolayısıyla *eşik bekçiliği* mekanizması, geleneksel veya yeni medyada, eğer bir gazetecilik etkinliği söz konusu ise aynen devam etmektedir. Yeni medyanın olanakları ile herhangi bir kuruma bağlı olmayan, bağımsız gazeteciler ise seslerini geleneksel medyada çalışan gazeteciler kadar duyuramamaktadır. Özellikle yazının konusunu oluşturan kâğıda basılı gazetenin haberleri, hâlen endüstriyel bir örgütlenme içinde üretilmektedir. Bu hiyerarşik örgütlenme içinde gazeteci, özgür değildir ve haber üretim süreci de demokratik bir biçimde işlememektedir.

ham haberin yolculuğunun haber organizasyonuna ulaştığı andan basım aşamasına dek, gerçekte yeni başlamasından ve muhabirin metin üzerindeki hâkimiyetinin azlığından kaynaklanmaktadır. İkinci uzaklaşma, gazetecilik *nesnel* haber yazım kodlarının, yani haber metinlerinin kurgusunda yatan yapısal kodlarının muhabire dayattığı biçimsel zorunluluktan türemektedir.

Özellikle profesyonel haber yazım tekniği ters piramit, bilgilerin metin içindeki organizasyonunun yapılmasında dikte ettiği kalıp ile etik değerlerin yoğunlaştığı bir odak olan seçim aşamasında, neyi metne alıp almayacağı noktasında da haber üreten gazeteciye sınırlamaktadır. Haberin vurucu kısmı olarak değerlendirilen *ilk cümle seçimini*, bireyin elinden alarak kurumsal politikaya bağlamaktadır. Hatta yazım aşamasından önce, olayları nasıl izleyip algılayacakları konusunda dahi gazetecilere bir zihinsel kalıp verilmektedir. Endüstriyel bir yapı içerisinde kamusal bir görev yürütmeye çalışan gazetecilik dünyasının durumu, kapitalist dünyada iş yapmaya çalışan diğer bürokratik endüstriyel örgütlenmelerle özellikle ahlaki sorumluluk konusunda benzerlik göstermektedir. Bu dünyada çalışan bireylerin ahlaki sorumluluk duyarak hareket etmelerini beklemek ne kadar zor bir ihtimalse, *erdemli ve kahraman* gazetecilerin, endüstriyel yapıya ve haberin endüstriyel yapısının ve biçiminin kendisinde ve okuyucusunda yarattığı körleşmeye rağmen gazetecilik etiğini kurtarmalarını beklemek de bir o kadar zordur. Bauman *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlak Denemeleri*'nde (2001: 339–340) modern örgütlenme ve iş dünyasının bireyleri ahlaki düşünceden giderek uzaklaştırdığını vurgulamaktadır. İş dünyası ahlakı, insanı tamamen görünmez kılarak bir kenara atmaktadır. İş dünyası içinde bireyler, ahlaki bir sorumluluk duy(a)madıkları gibi bireylerin ahlaki özerklikleri de bu süreçte kaybolmaktadır. Bauman'a göre, modern örgütlenme ve modern iş dünyası, ahlaklı olmayı hedefleyen insanların yaşamını güçleştirmektedir. Modern haber örgütlenmesi içinde de ahlak teşvik edilmediği gibi, bu durumu hiç sorgulamadan sadece gazeteciye seslenen etik kodlar, yapı içerisinde işlemez hâle gelmektedir.

Gazetecilere bireysel olarak yüklenen etik, bu yapı içerisinde anlamlı olmadığı gibi bir süre sonra gazetecilik etik kodları, mesleğin toplumsal bağlamını ve demokrasi ile ilişkisini unutturmaktadır. Kodlar, gerçekleşmesi imkânsız bir yapı içinde gazeteciye yüklendiğinde, gazeteci tıpkı yasaların arkasından dolaşmaya çalışan bir avukat gibi kodları sadece biçim üzerinden algılayacaktır. Haberin biçimi, içeriğinin ve toplumsal bağlamının önüne geçerken gazetecilik kodları da mesleğin toplumsal ve siyasi anlamının önüne geç-

mektedir. Ya da Marx'ın *meta fetişizmi* kavramına göre yorumlarsak, bir meta olan haberin değişim değeri, kullanım değerinin önüne geçmektedir. Gazeteciye yüklenen erdem ve gazetecilik kodları da okuyucuların ilgi ve dikkatini metanın/haberin üretildiği toplumsal koşullardan alıp haberin kendisine yöneltmesini sağlayan bir çağrışıma dönüşür. Etiğin öznesi olarak gazeteciye konumlayan gazetecilik etik kodları da böylece mesleğin meşruiyetini üreten *toplumsal bir hiyeroglif*e dönüşür.

Ahlaki sadece etik yasalar koymaya indirgemek ve yaşamı her alana yönelik yeni bir etik kod seti ile parçalamak, ahlaki sorumluluğu ön plana çıkarır gibi görünürken tam tersini yapmaktır. Etik kodlara dayalı ahlaki ön plana çıkarmak, aslında kurallara uyma ve itaati vurgulamaktır. Vurgu, *sorgulamadan itaat etmek* üzerine olunca, düşünmek, sorgulamak ve ahlaki sorumluluk hissetmek kaybolup gitmektedir (Bauman, 2000: 158).

Haber üretim organizasyonunun hiyerarşik ve endüstriyel işleyişi ile ters piramit haber yazma tekniği, bireysel etik anlayışın haber üreten gazetecinin elinden kayıp giden ve şu anki problemleri ile gazeteciliği meşrulaştıran zemini hazırlamaktadır. Bu nedenle öncelikle ters piramit haber yazma tekniğinin gazetecilik mesleğinin endüstrileşmesi ile bağlantısına değinmek faydalı olacaktır.

Ters Piramit ve Rasyonelleşme

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Avrupa ve Kuzey Amerika'da gelişen haber yapma ve yazmanın belli bir tekniği, dünya çapında gazeteciliğin hâkim modeline dönüşmüştür. James Carey, bu modeli şöyle tanımlar: "Gazetecilik ... endüstriyel bir sanattır. Ters piramit, 5N 1K ve bunlarla ilgili teknikler; konserve kutusu ne kadar endüstriyel ise o kadar endüstriyel ürünlerdir." (Carey, 1974: 246). Ters piramit haber yazma, haberi rasyonel ve endüstriyel olarak üretmeyi hızlandıran ve kolaylaştıran bir tekniktir.

"Her gazete muhabiri Ne? Kim? Nerede? Ne Zaman? Neden? sorularını cevaplamalı ve bunu mümkün olduğunca ilk paragrafta gerçekleştirmelidir. Gazetecilik açısından ilk ve en büyük emirdir bu. Emre itaatsizliğin cezası ise çöp sepetini boylamak ve çabucak unutulmaktır." (Manoff ve Schudson, 1986: 3). Emre itaatsizlik ve çöp sepeti, endüstriyel hız kültürüne uyma zorunluluğuyla açıklanmaktadır. Gazetecilerin üzerindeki bu baskı, haber metninin yapısal kurgusunu da doğrudan belirler; metin, mesleki hedefleri yerine getirecek *son üründür*. Okuyucu, tüm gazetecilik etkinliğinin karmaşık doğasını göremez, sadece profesyonel bir anlatı aktaran metinle karşı

karşıyadır; ama bu metin, tüm sürecin izlerini –teknoloji, hız, endüstriyel hedefler, iletişimsel, demokratik, hukuki, nesnellik hedefleri vb. – bünyesinde taşımaktadır.

Max Weber'in –ekonomik hayattan hukuka, işletmeden dini etiğe kadar– pek çok alanda kullandığı rasyonelleşme kavramı, bünyesinde, ilişkilerin gayrişahsileşmesi (depersonalization) ile uzmanlaşmış bilgiye artan vurgu, hesap ve ölçme tekniklerinde gelişmeler, doğa ve sosyal fenomenler üzerinde artan derecede kontrol gibi anlamlar barındırmaktadır (Knight, 1982). Weber'in “değer temelli rasyonel eylemi” (value-rational action), aktörün bir eylemde bulunurken sonucunda başarıya ulaşmasını hedeflemediğini, eylemin doğasından kaynaklanan bir değerle hareket ettiğini belirtir: Eylemin kendisi değerdir. Araçsal eylem (amaç temelli rasyonel eylem / instrumental rational action) ise aktörün, belli bir eyleminin sonucunu, bir başka sonuca ulaşmada kullanılabilecek bir araç olarak düşünmesinden kaynaklanır. Eylemin sonucu ya da bir başka şey açısından önemi, değer(li)dir. Ayrıca, eylemden önce aktörün ya da aktörlerin öznel beklentileri, uygulamaya konan rasyonelliğin belirlenmesinde çok önemlidir. Örneğin bir gazetecilik ilkesi olarak *nesnellik* değer temelli bir rasyonellik olabilir. Ancak açıkça dile getirilmiş bir haber değeri olan *tarafsızlığa* bağlı kalmak, basitçe bir başka sonuca ulaşmakta kullanılan bir araç olabilir: Daha yüksek tirajlara ulaşmada kullanılabilecek bir araç; farklı politik düşüncelere sahip okuyucuların rahatsız olmadan satın alıp okuyabilecekleri (görünüşte) nötr bir haber ürünü üretmek gibi (Knight, 1982: 22), tersi de mümkün olabilir. Sonucunda tamamen başkalarının aleyhine çalışan, kişisel çıkar amaçlı uygulanan araçsal bir eylem, değer temelli bir nedenle de ortaya çıkmış olabilir.

Ekonomik etkinlik analizinde Weber, *maddi ve biçimsel rasyonellik* olarak bir ayrım daha geliştirir. Biçimsel rasyonellik durumunda eylem, tekniğe, biçime odaklanır. Maddi rasyonellik durumunda ise rasyonellik fikri bunlarla sınırlandırılmaz. Daha ziyade, ekonomik eylemin sonuçları, etik, politik, araçsal, hazcı, feodal, eşitlikçi ya da nihai hedeflerin kesin ölçüsü olan herhangi bir şey olup olmamasına göre değerlendirilir. Kısaca, elde edilenin maddi rasyonelliği, belli bir değer yönelimine referansla değerlendirilir (Berry, 1994).

Weber'in biçimsel ve maddi rasyonellik tanımı ile değer ve amaç temelli rasyonel eylem tanımı, gazeteciliğin endüstriyel ticari yapısının, mesleğin taşınması gereken kamu yararı ile (görüntüde) çelişmeden nasıl var olabildiğini anlatılabilmek açısından kullanışlıdır. Bu teorik çerçeveyi gazeteciliğe ve gazete yönetimine uygularsak, biçimsel ve maddi rasyo-

nellüğün bir gerginlik içinde beraberce varolduğunu görürüz. Geçmişten günümüze gazeteciliğin en önemli meşruiyet kaynaklarından biri *halkın haber alma hakkı* olagelmıştır (Berry, 1994). Ki bu, uygulanması durumunda demokrasinin güçleneceğine yönelik motive edici bir etmen olan, gazeteciliğin maddi rasyonel bağlılığını temsil etmektedir. Ancak bu tarz maddi rasyonel yönelimler, geleneksel olarak finansal ve kurumsal zorunluluklarla değişen ölçülerde uzlaşmaya gitmiş, bir ölçüde onlara feda edilmiştir. Pek çok özel sektör yatırımı gibi, haber organizasyonları temel olarak artan büyüme ve refaha yönelmişler, bunu da daha fazla ekonomik verimlilik sağlamayı olanaklı kılan biçimsel rasyonellik yoluyla gerçekleştirmişlerdir. Elbette biçimsel rasyonellik, eninde sonunda bir çeşit maddi rasyonellik düşüncesine bağlar kendini. Sonuç olarak, biçimsel rasyonellik seviyesini arttırmaya yönelik çabalar, örneğin tek tipleşen kurallar ve yönetmelikleri uygulamaya geçirerek karar verme sürecindeki keyfilikleri ortadan kaldırmak, sık sık gazeteciliğin maddi rasyonel endişelerine baskın çıkarlar (Berry, 1994). Bu biçimsellikten en fazla etkilenen ürün, haberin kendisi; ters piramit formu ile yazılan haberdir. Editörlerin kolayca, haberin temel anlamına zarar gelmeden metni kolayca alttan kesip kısaltabilmeleri, işlenebilir, kural ve prosedürlere uygun *ürüne* tipik bir örnek teşkil etmektedir. Böylece ters piramit haber, *aktardığı bilgiden çok bilgiyi aktarma biçimine* odaklanan bir tekniğe dönüşmüştür. Teknik, özellikle sadece uygulamaya yönelik bir kaygıya dönüştüğünde akılcılığın zararına işlemeye başlamaktadır.

“Teknik, her türden etik, estetik veya politik sorumluluğun aklını, bunların kullanımını sınırlı ve parçalı bağlamların içine hapsederek devre dışı bırakır. Mitik ve felsefi aklın kutsal ve doğal yasalar üzerine kurduğu ve doğayla uyumlu bir insani var oluşun gerçekleşmesinin geçerli araçları olarak işaret ettiği değerler öznel hâle gelir ve şeylerin akışını etkilemekten tümüyle yoksun etik veya metafizik bir atmosferde çözümlürler. Teknolojik evren, olası anlamlandırmaların tümünden sorumlu, aşılabilir bir evren şeklinde biçimlenir. ‘Tekniğin çağında etik kendi iktidarsızlığını kutlar.’” (Moressi, 2006: 56).

Gazeteciliğin temel işlevi olan haberin görevi, modern devlet yapısı içinde aktif olması beklenen yurttaşları bilgilendirmektir. Ancak başta bu bilgilendirmeyi en pratik ve hızlı biçimde yapabilmek adına geliştirilen ters piramit haber yazma tekniği, giderek gazetecinin bu görevi unutmamasına neden olmuştur. Teknik, bir araç olması gerekirken bir amaca dönüşmüştür. Asıl

önemi taşıması gereken içerik, bilgi, bu endüstriyel yapı içerisinde bir dolgu malzemesine dönüşmüştür. Bu teknik yazım biçimi, aynı zamanda okuyucuya bilgiyi kendilerine taşıyan endüstriyel yapıyı ve bu aşamada yaşanan süreçleri unutturmaktadır. Nesnel standart olarak sunulan şey, aslında haber seçiminde yaşanan süreçleri örtmektedir.

Walter Lippmann, “Her gazete, okuyucusuna ulaştığında, neyin basılacağı, hangi pozisyonda basılacağı, ne kadar yer kaplayacağı, her birinin hangi vurguyu taşıyacağı gibi birçok eleme ve seçmeye maruz kalan bir sonuçtur.” demektedir. Şöyle devam eder: “Burada *nesnel* standartlar yoktur. Bunlar uzlaşımlardır.” (Lule, 1989: 30). Ancak bu uzlaşım haberlerin üretimi ve dili içerisinde 19. yüzyıldan itibaren o kadar uzun süredir gizlidirlerki artık tarihsel olarak verili, mutlak ve *zaten hep öyleydi* şeklinde algılanır hâle gelmiş; çeşitli ekonomik, sosyolojik ve kültürel koşulların sonucu olarak evrimleştiği unutulmuş, âdeta doğal süreçler olarak gazeteciliğin özüne kazınmışlardır. Ters piramit haber yazım tekniği, haberin son metine dönüşerek yayımlanana kadar maruz kaldığı bütün süreci ve içinden geçtiği endüstriyel yapıyı, haber gazetede okuyucunun karşısına çıktığında gizlemektedir. Gazeteci için de tekniğin uygulanma rutini, düşünmeyi gereksiz kılan bir sürece dönüşür; çünkü ters piramit haber metni olarak kurgulanan her metin *a priori* nesnelidir. Bu ustaca gizlenen uzlaşım ve endüstriyel süreç, nesnellik göstergesine dönüşerek etik kodlar içinde meşrulaşmıştır.

Ters Piramit ile Metin Üzerindeki Muhabir Hâkimiyetinin Yitirilişi

Günümüz hâkim gazetecilik modeli bir endüstridir, ürettiği haberin bir değişim değeri vardır; üretiminde ve dağıtımında otomasyon hâkimdir. İlk dönem gazetecilik² uygulamaları bir sorumluluk ve misyon alanı iken, modern dönemdeki standart uygulamalarla gazetecilerin bireyselliğinin kaybolmasına yol açmıştır. Gazetecilik idealist amaçlarla yapılan bir ödev değil, artık bir kariyer alanıdır. Bu kariyer alanında ilerlemek, *tanımlı işin*, tanımlanan şekilde yapılmasını gerektirmektedir. Ters piramit haber yapısı, bireyselliği ve öznelliği dışlamaktadır ve bu biçimi *pozitivist nesnellik* ilkesi amacına ulaşmak adına stratejik olarak kullanan bir tekniktir (Talu, 1999: 18–20). Dolayısıyla haber metni üzerinde organizasyon içerisinde yapılan işlemlere değinmek, haber yazımının

2 “İlk dönem gazetecilik uygulamaları” ile özellikle 19. yüzyılın aşağı yukarı ilk yarısında gazetelerin tam anlamıyla endüstrileşmediği ve haber yazımında ters piramit formunun dünya çapında mesleki bir zorunluluk olarak yaygınlaşmadığı dönem kastedilmektedir. Ayrıca partizan bir gazeteciliğin, nesnellik ilkesiyle henüz *örtük* olarak yapılmadığı bir dönemi de ifade etmektedir.

ilkeleriyle ilişkilendirmek, bireyselliğin yitimini ve sorumluluk duygusunun kurum içinde erimesini anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Ters piramit haber anlatısının tüm bu yapısal özellikleri; elbette, endüstriyel, günlük ve standart üretim mekanizmalarına uygun olduğu için çok daha değerlidir. Ters piramit haber anlatısı, günlük haber üretim otomasyonuna çok büyük bir hız ve verimlilik sağlamaktadır. Bu anlamda ters piramit haber metinleri, 24 saatlik günlük gazete çalışma saatlerine uygun yeni bilgileri aktarma, organizasyon içindeki eşik bekçileri ve redaktörlerin üzerinde rahatlıkla çalışabileceği bir *üretim kalıbı* sunma ve satılabilir, rahat okunabilir metinler oluşturma işlevlerini başarıyla yerine getirmektedir.

Modern haber söylemi kronoloji-bağımsız zaman yapısını, yenilik ve güncellik gibi haber değerleri ve onun türevleri, son teslim zamanı ve haber atlatma gibi gazetecilik uygulamaları ve canlı, gerçek zamanlı haberciliği gittikçe mümkün kılan teknoloji yoluyla geliştirmiştir (Bell, 1995: 305).

İlk kez verilen bir haber, en kısa flaş cümlesi ve kompakt metin, meslekte ve mesleki eğitimde sürekli tekrar edilen bu ifadeler, haber ve habercilerin değerleri hakkında çok şey söylemektedir. İlk –en büyük ya da en iyi gibi– haberin en yaygın kullanılan üstünlük derecesi sıfatlarından: *Yenilik* değerine karşılık gelir. Ve *kısalık* –hem zaman hem de mekân anlamında– haber yazımının en temel hedeflerindedir. Bütçeler, haberin, yayıncılık için ayrılan zaman içerisine, basın içinse sayfaların fiziksel mekânı içerisine sığmasını gerektirmektedir (Bell, 1995: 306).

İletişim fakültelerinde öğrencilere 5N+1K'yı saptayarak haberin en önemli öğelerini bulabilmeleri öğretilir ve bunların içinden en önemli ya da göze çarpanlarını, flaşta kullanmaları gösterilir. Bu yöntemin seçilmesi ile *Los Angeles Times* gazetesi editörü Bob Baker, gazetecilere haberdeki sosyal çatışma, okuyucular üzerindeki potansiyel etki veya “aptal, sıcak, dramatik, acınası ve biricik” nitelikler taşıyan “ilgi çekici” enformasyonun kavranması konusunda danışmanlık yapmaktadır. Benzer şekilde *Associated Press* genel editörü, Rene Cappon, gazetecilere, kendilerine “Fark nedir?” sorusunu sormalarını öğütlemektedir: Her haberin flaşında yer alacak yeni haberlerin seçimi bu farka göre yapılmalıdır ki günlük haberlerin monotonluğu kırılabilir. Bu “fark” herhangi bir 5N ve 1K'dan kaynaklanabileceği için, herhangi bir gazetede flaşlar, bu farkın gazeteciler ya da editörler tarafından nerede bulunduğuna göre değişiklikler göstermektedir (Hasty, 2006: 79). Bu haber öğelerini saptama ve eleme işi, ticari realizmde temellenmektedir: Bu tip bir haber yazma mantığı, *olayları* ticari semantik potansiyellerine

göre algılama üzerinde şekillenir. Bu eleştiri, sıkça tekrar edilen *olgusalılığın*, aslında gazeteciler için ticari bir albeni yaratma amacıyla kullanıldığını önermektedir. Neyin önemli olduğuna, neyin önemli olmadığına karar vermek böylece, gerçekte birbirinden koparılamaz olan *olguları* böler, parçalar, eller ve *satılabilirliğe* göre yeniden düzenleme anlamına gelir. Ama bu örtük çaba, kesinlikle parçalanmış *olguya*, gazetecilerin *hâlâ olgu* demelerine engel olmamaktadır ve “gazeteciler sunumlarının olay-nesnelere, keşfedilen ve dolayısıyla sunulmayı hak eden bir şey olarak muamele etmektedirler” (Hasty, 2006: 79). Hâlbuki açığa çıkarma denen şey, ters piramit için haber değerinin maksimum olduğu flaş bölümüne önemli görülen olgunun yerleştirilmesi, anlatı yapısının da bunun üzerine kurulmasıdır. Olay-nesnenin açığa çıkarılması ile gazeteci haberin olmazsa olmaz öğelerini (örneğin *olguları*) *keşfetmektedir*, sanki bunlar gazetecinin bulup çıkarması için beklemektedir. Aslında, anlatıbilimsel bakışla, ortada bir keşfetme değil, metinsel “öne çıkarma” (foregrounding) bulunmaktadır (Hasty, 2006: 79).

Pek çok gazetenin içeriğini uluslararası birkaç temel haber ajansından gelen haberler doldurmaktadır ve haber ajansları ters piramit tekniği ile üretilmiş içeriğin baskın tedarikçileri ve biçiminin temel yaratıcıları ve koruyucularıdır (Bell, 1995: 308). Haber yazımının yaygın prensibine göre, metin içinde eylemin ya da sürecin değil, genellikle *sonucun* ayrıcalıklı, yüksek statüye sahip olması gerekmektedir. Bu prensip sayesinde ki haberler gün be gün, saat saat güncellenebilir ve her yeni sonuç diğerini haberde bir alta itmektedir (Bell, 1995: 312). Yani endüstri ve pazarlama açısından, yeniden ve yeniden *yeni* haber üretme ve satma garantisi ortaya çıkmaktadır. Ters piramit haber metinlerinin pazar-yönelimli bir ürün olmasının, anlatısal açıdan en büyük karşılığı da budur.

Ne zaman ögesi haber doğasının tanımlayıcı karakteristiğidir, haber toplama prosedürlerindeki en önemli zorlayıcı baskı ve haber söylemi yapısının bir belirleyicisidir. Haber doğası gereği sınırlı raf ömrü olan, çabuk bozulan bir ticari maldır. Bir sonraki sayı ya da bülten, onu hemen eskimiş ilan eder. Zaman ögesinin önemi, diğer öğeleri arkaplana iter çoğu zaman. *Reuters*, bu tehlikenin farkındadır ve gazetecilik teknik kodlarının, etik kodlarının önüne geçmemesi gerektiğini belirtmektedir: “Doğruluk ve tamlık, asla ‘hız’a kurban edilmemelidir. Eğer doğruluk ve tamlık ile ilgili ünümüzü kaybedersek, her şeyimizi kaybederiz. Olguları çifte kontrol/doğrulama (double-check), rakamlar, isimler, tarihler, imla ve tipografik hatalara hassasiyet, bu anlamda da çok önemlidir.” (Reuters, 2008: 25). Ancak büyük bir

rekabetin olduğu habercilik sektörü, hız ve yeniliğin çoğu zaman kurbanı olmakta ve aceleyle yanlışlar yapabilmektedir. Ancak bu durumda da bahsedildiği üzere, ters piramit metinler güncellenmeye çok elverişli yapıları ile imdada koşmaktadırlar.

“Zaman, habercilik işini diğer bazı mesleklere benzer şekillerde hâkimiyeti altında tutmaktadır. Örneğin, öngörülen zamanı aşmadan ürünün hazır olmasının gerektiği, yoksa bir işe yaramadığı, kullanılmadığı restoran işletmeciliği gibi. BBC haber merkezine yönelik bir araştırmada buradaki uygulamalar bir ‘kronometre kültürü’ olarak karakterize edilmiştir.” (Schlesinger, 1987: 83). Her haber merkezi aynıdır, aynı endüstriyel uygulamalar içerisindedir, fabrikaların benzerliklerini içlerinde barındırmaktadırlar; zamana karşı yarışılır, günlük başarı ise son teslim zamanına değin belli bir sayıda haberin üretilmesi *yeteneğini* gerektirmektedir. “Son teslim zamanının aciliyeti ve adrenalinini, habercilerin itiraf etmemesine karşın, yapmak zorunda oldukları çoğu şeyin gerçekliğidir; günlük gazeteciliğin inkâr edilmeye ve kaçılmaya çalışılan rutinliği ve monotonluğudur.” (Schudson, 1986: 82). Bu noktanın doğruluk payı olmasına karşın, ortada pratik bir neden daha bulunmaktadır: Bu durum üretkenliği teşvik eder, en az zamanda en çok haber üretimini ortaya çıkarır. Diğer bir yandan, gazetecilik son teslim zamanları –akademik olanların aksine– tamamen nihaidir. Kesin bir zamanda gazete basılmalı, haber bülteni yayınlanmalıdır. Buradaki son teslim zamanlarına uyamayan gazeteci tipi, bir akşamda tek öğün yemek yapabilen şef gibi, çalışma vasıflarına haiz değildir (Bell, 1995: 323).

Ters piramit haber metni, 24 saatlik periyotlarla üretim yapan günlük haber gazetelerinin izini büyük ölçüde içinde taşır. Ancak bu döngü, korkunç boyutlara varan iletişim teknolojileri sayesinde, saatlere, dakikalara ve hatta saniyelere inmiştir. Dolayısıyla endüstriyel üretimin hızı ve koşulları değiştikçe, bu haber metinlerine de yansımaktadır. “Sadece en kayda değer teknolojik değişimlerin veya ciddi anlamdaki yeniden yapılanmaların standart medya uygulamaları ve ürünleri üzerinde ciddi etkileri olabilmektedir.” (Bell, 1995: 324). Böylesi bir değişimin izleri, 1990’lar ile beraber, elektronik medyaya sahip pek çok ülkede görülmeye başlanmıştır. Teknolojik ilerleme ve yasal deregülasyonların kombinasyonu, yayıncılık türü ve biçimlerinde daha fazla çeşide ve rekabete yol açmaktadır.

Olay ve onun haberi arasındaki mesafeyi azaltan, âdeta canlı, gerçek zamanlı bir anlatıya doğru sürüklenen, haberdeki bu zamanlılık isteği nasıl ortaya çıkmıştır? Carey (1986) 19. yüzyıldan bu yana Amerikan gazetecili-

ğindeki zaman pratiklerinin gelişiminin izini sürmüştür. Ona göre, ABD’de 1830’lardaki *penny press* zaman kavramını ticaret ve iş dünyasından almaya başlamıştır. Günlük periyotlarda çalışan, fiyatların, malların ve benzerlerinin sonu gelmeyen tekrar eden değişimlerinin döngüsünde iş gören yaşam alanlarıdır bunlar. Bu tip gazeteler, ticaretin bu temposunu sosyal hayatın diğer alanlarına da empoze etmiştir. “Zamanlılık değeri, ‘penny press’ tarafından gazeteciliğin esas değeri olarak genellenmiştir” (Carey, 1986:164). 1860’lara ulaşıldığında, telgraf teknolojisi, bu tip gazetelerin başlattığı zaman ekseninde dönen haber anlayışını, radikal bir şekilde kısaltarak perçinlemiştir. Böylece gazetecilik açısından başarı tanımlaması, *en iyiden ilk* olmaya doğru yer değiştirmiştir (Bell, 1995: 325).

Bu açıdan bakıldığında *ne zaman* sorusunun, dolayısıyla en güncel, ilk olma özelliğinin, *neden* sorusuna galip gelmesi, yani bağlam ve açıklamanın arka planda kalması ve eksilmesi, anlaşılır hâle gelmektedir. Gazeteciliğin *ne zaman* kavramı –haber değeri olarak aciliyet, profesyonel bir hedef olarak haber atlatma– *neden* ve *nasılın* işlenmesini bertaraf etmiştir (Bell, 1995: 326). Neden sorusunun göz ardı edilmesi ise tam da ister romantik idealdeki kahraman gazeteci diyelim, ister profesyonel adlandırmayla araştırmacı gazetecilik diyelim, bireysel çaba ve sorumluluğun en üst seviyeye çıktığı açıklayıcı kamusal görevle donanmış bireyin çökmesidir aslında söz konusu olan. Ham enformasyon ve onun endüstriyel işlenmesi sonrası ortaya çıkan anlatı yapısı, her tür toplumsal olay standart ideolojinin kodlarına mahkûm etmektedir.

Bu tip prosedürlerle donanmış profesyonel gazeteci tipinin tam karşısında ise bilim adamı durur. O, açıklama ve süreç üzerine odaklanır, zamani doya doya kullanır. Bir BBC haber editörü, çalışanlarına ekibe yeni katılan bir bilim adamını tanıtırken şöyle söylemiştir: “Bu arkadaş haber hakkında kitap yazan bir filozof. Yazısı yaklaşık yüzyıl içinde bitmiş olacak.” (Schlesinger, 1980: 345).

Teknoloji, üretim pratikleri ve endüstriyel zorlamaların *haber mutfağında*, editoryal süreçlere etkisi çok büyüktür. Bu açıdan ters piramitin âdeta bir lego gibi, üretim kalıplarına uygunluğu söz konusudur. Üzerinde anlam bütünlüğü bozulmadan (ama haber değeri vurgusu istendiği gibi değiştirilerek) rahatça çalışılabilmektedir. Haberler, metinsel bir kapanışa ulaşmak adına yapılandırılmamıştır ve Aristotelesçi anlamda *başlangıçtan sona* bir dizilim göstermemektedirler. Olay yapısı ve söylem yapısının birlik içinde olmaması, bunun bir sebebidir. Bu Aristotelesçi olmayan metinsellik, *radikal kurgulanabilirlik* (radical editability) nosyonu ile açıklanabilir (White,

1998: 180). Gazeteciler sık sık cümlelerin özgürce haber metninin en altından kesilebileceğini, bunun da metnin bütünlüğüne ve anlaşılabilirliğine zarar vermeyeceğini dile getirmektedirler (Bu yetenek, özellikle haberlerin sayfalarla sığması adına yapılan son dakika değişiklikleri için veya okuyucuların bütün yazıyı okumadan gerekli öğeleri çabucak ve fazla kafa yormadan algılayabilmeleri için işlevseldir.). Haberlerin bu anlamda blok blok, paragraflar hâlinde yazılması, her birinin kendi içinde bir bütünlük taşıması önemlidir. Bu, metnin kronolojisini bozar ve parçalı bir durum yaratır ancak editörler ve okuyucular için işlevseldir.

Ancak haberin *radikal kurgulanabilirliği*, sadece haberin alttan rahatlıkla kesilmesinin çok ötesindedir. Metnin, *gövdeyi* oluşturan alt kümeleri sık sık yeniden düzenlenebilir veya tamamen kaldırılabilir. Bu da metnin bütünlüğüne ve işlevselliğine zarar verilmeden yapılır. Bu değişimin, haber değerine, sonradan çeşitli eşik bekliliği mekanizmalarının devreye girmelerine izin verebilme gibi nedenleri de bulunmaktadır (White, 1998: 182).

Tüm üretim pratikleri avantajlarının yanında, ters piramit ve nesnellik özdeşliğinin, gazetecilik endüstrisi için pazarlama ve satış amaçlı avantajlı kullanımı her zaman hatırlanmalıdır. “Çağdaş gazeteciliğin nesnellik arzusu anlaşılabilir. Ticari kamusal alan herkes içindir ve böylesi geniş bir ‘genelliğin’ makullüğünü reddetmek, ‘özeli’ ‘genele’ bağlamaya çalışmak her zaman riskli bir iştir.” (Kunelius, 1994: 264). Kısaca öznellik, hedef kitleyi, dolayısıyla *tirajı* sınırlandırmaktadır, nesnellik ise sınırları ve pazarı genişletmektedir.

Sonuç olarak, flaş, ters piramit haberlerdeki temel stratejik ve endüstriyel hedefleri gerçekleştiren bölümdür. Ancak aynı zamanda, flaş, gazetenin *haber burası önemli, buraya dikkat edin* demesidir, bunu metinsel örgütlenme yoluyla yapar. Bu, müdahalesiz, nesnel anlatım adı altında yapılan örgütlenme, gerçekte bir *öne çıkarmadır*. Yani metinsel örgütlenmenin kendisi, ters piramit modeli, iddia edilen nesnellığın ve müdahalesizliğin daha baştan karşıtı olan bir yapıdır. Bu teknik, bir taraftan haberin üzerinde oynamayı kolaylaştırarak pek çok endüstriyel müdahaleye imkân vermekte ve muhabiri de haberine yabancılaştırmaktadır.

Her Türlü Dolayımı Gizleyecek Güçte Nesnellik Kodunun Somutlaşması

Modern gazeteciliğin temel ilkesi; eylem, olay, olgu ve süreçler ile kişi ve kurum açıklamaları/ ifadeleri karşısında *nesnel* bir pozisyon almayı gerektirmektedir. Nesnellik de *dengellik* veya *tarafsızlık* gibi alt dallara ayrılmaktadır.

Sonuçta her çeşit haber metni, bir tecrübeyi, yaşantıyı, olay ve olguları, ifadeleri aktarmaya çalışan, temsil niteliği olan bir araçtır. Ya da daha doğru bir ifade ile aktardığı şeyleri genel anlamda *tecrübe* olarak ifade edersek, belli bir tecrübeyi metine, yazınsal bir ifadeye *dönüştürerek* temsil etme iddiasındadır. Böylece metin, aktardığı şey değildir, onun yazınsal, dilsel bir ifadesidir, temsilidir. İşte haber metinleri, *olgusalılık* ve *nesnellik* iddialarıyla, bu *dönüşüm* ve *temsil* işleminin, aktardıkları üzerinde bir etkisi olmadığı iddiasındadırlar. Âdeta aktardıkları ile aktarma biçimi olarak kullandıkları metin/temsil aracının bir özdeşlik içinde olduğunu savunmaktadırlar. Bu, geleneksel gazetecilik değerlerinin temeli olan nesnellığın de bir başka ifadesidir. Bunu her metin tipi yapamaz. Örneğin köşe yazıları ile haber metinleri, öznellik ve nesnellik iddiaları bakımından farklı kategorilerde yer alırlar. Haber metinleri, gazetecilikte nesnel görünüm ve endüstriyi bir arada barındıran ters piramit haberde somutlaşmıştır.

Reuters, diğer pek çok profesyonel haber organizasyonu gibi muhabirlerinden “denenmiş, test edilmiş ve başarısı kanıtlanmış ters piramit haber yazma yöntemi” ile yazmalarını talep etmektedir (Reuters, 2008: 26). 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, Amerika Birleşik Devletleri ve kısmen de İngiltere kaynaklı olmakla beraber, bugün profesyonel gazeteciliğin yapıldığı hemen her yerde âdeta evrensel bir standart olarak kabul görmüştür. Özünde haber yazma eğitimi, büyük ölçüde ters piramit yöntemini hakkıyla uygulayabilme eğitimidir. Türkiye’deki belli başlı haber yazma kitapları ve kılavuzları da profesyonel haber metni olarak ters piramit yöntemine ağırlık vermektedirler (Girgin, 2002; Tokgöz, 2006; Yüksel, 2005). *Anadolu Ajansı* haber yazım kılavuzunda da (Anadolu Ajansı, 2008), ters piramit haber yazım yöntemi, ajans çalışanlarının uygulaması gereken yöntem olarak öğretilmektedir. Uluslararası habercilik literatüründe yine aynı yöntemi görmekteyiz. Akademideki gazetecilik araştırmalarında da haber metninin yapısı ters piramit olarak tanımlanmaktadır (Bell, 1991).

Ters piramit haber yazım tekniği, modern bilimin pozitivist akımına benzer bir iddia taşımaktadır. Pozitivizm, doğa bilimleri gibi sosyal bilimlerde de önyargı ve ön varsayımları dışarıda bırakarak değer yargılarını olgulardan, ideolojiyi de bilimden ayırma iddiasını taşıyordu. Ters piramit haber yazım tekniği de gazetecinin önyargı ve ön varsayımlarını dışarıda bırakarak olguları olduğu gibi, hiç müdahalesiz ve yönlendirmeden okuyucuya ulaştırma iddiası taşımaktadır.

Görüldüğü üzere bilimsel bilginin öznellik-nesnellik ayrımı, olguların kanaat ve insani düşüncelerle gölgelenmemesini içerir. Bu anlamda, özellikle

pozitivist bilimsel metodoloji ile gazetecilik etik kodları arasında bir bağlantı vardır. Nesnel, kendini dışarıda bırakan, yorumlamayan gazeteci, ahlaklı gazetecidir. Ciddi haber alanında haber yapan, muhabirdir. Şurası özellikle önemlidir ki, bilimsel metodolojinin temel değeri, insani müdahalenin âdeta sifıra indirgenmesidir. Bunun olup olamayacağı düşüncesi bir yana, bizim için önemli olan, gazeteciliğin haber toplama ve yazma süreçlerinin de aynı varsayımlara dayanması, hatta özellikle ters piramit yöntemi ile bunun başarıldığına gerçekten inanılmasıdır. İnsani ve teknolojik durumun aracılık (dolayım) etkisi, gazetecilik endüstrisi ve ekonomi-politiği araştırmalarında sıkça değinilen bir konudur. Ancak bu dolayımın doğrudan *nesnel olgusal metinler* denilen haber metinleri üzerinde sistematik olarak incelenmesi örneklerine pek rastlanmamaktadır. Haber metninin ters piramit haber yazım tekniği ile gerçekleştirmeye çalıştığı bir nesnellik iddiası vardır. Gazetecinin bireysel olarak uyması gereken etik kodların özellikle nesnellik ile ilgili olanları bu iddianın üzerine temellendirilir. Bu temellendirmeyi sorgulayabilmek için, hem metin içine ters piramit tekniği ile gizlenen dolayımı hem de haber üretim sürecinin gerektirdiği dolayimleri birlikte ele almak gerekmektedir. Haber metni okuyucuları ile buluşacağı son yolculuğunda da endüstriyel yapıya ve dolayımına ihtiyaç duyar.

Medya kurumları, habersiz nadiren varolurlar ve haberler, medya kurumları olmadan varolamazlar. Neredeyse diğer tüm yazarlık biçimlerinden veya kültürel yaratımlardan farklı olarak habercilik özel ve hatta bireysel olarak yapılamaz. Kurum, bir taraftan dağıtım için mekanizmayı sağlarken, diğer bir taraftan da güvenilirlik ve yetkililik garantisi sağlamaktadır (McQuail, 2005: 375). Bu noktada son dönemde kendinden söz ettiren *İnternet blogları* itirazı yükselebilir. Bu blogların güvenilirlik, sorumluluk, hukuki hesap verebilirlik özellikleri tartışma konusu olduğu kadar, internet alt yapısının da çok büyük bir teknolojik ve örgütsel alt yapı gerektirdiği açıktır.

Dolayısıyla haber, oldukça büyük ve teknolojik olarak gelişmiş organizasyona, 24 saatlik üretim bandının otomasyonuna uygun bir endüstriyel üretim biçimine ve bunu satabilecek albeniye ve dağıtım ağına sahip olmalıdır. Haber türü gücünü; basın, radyo ve televizyon gibi farklı medyalardaki görünümünde, her birinin farklı olanaklar ve sınırlamalar içermesine karşın, kendi belli temel özelliklerini sergilemesiyle ispat etmektedir. Bu kurallılık, düzenlilik özelliklerinden bazıları, aşağı yukarı aynı şekilde, farklı ülkelerde de bulunmaktadır (McQuail, 2005: 388). Dolayısıyla haber, dünyanın her yerinde medyanın kurumsallaşmış, endüstrileşmiş *aracılığına* ve dolayımına muhtaçtır.

“Dolayımın bir diğer özelliği de haberi ‘medyaya uygun hâle getirme’dir. 1970’lerin Kitle Haberleşme Araçları, 1980’lerde Kitle İletişim Araçları’na, 1990’larda ise ‘Medya’ya dönüştüğünden bu yana, dolayım kavramı da ‘medya’ kelimesinin içeriğinde gizil olarak yer alıyor. Dolayım kavramı, medya içeriğini oluşturan metinlerle, tüketici (izleyici, okuyucu, dinleyici) arasındaki bağı kuran dizisidir. Dolayım kavramı ile içerik, medyaya ve tüketicisine uygun hâle getirilir.” (Rigel, 2000: 180).

Medya ve iletişim alanında bir *dolayım*dan (mediation) söz ettiğimizde, *üçüncü kişi/ taraf* kavramı kilit önemdedir. Bu üçüncü kişi, ilke olarak aktarma görevindedir ve aktarılanla ve aktarma biçimiyle sürece dâhil olmamalıdır. Ancak muazzam medya endüstrileri düşünüldüğünde, süreç, biçim üzerinde pek çok müdahale yapmakta ve bu müdahaleler içerik üzerinde iz bırakmaktadır. İçerik üzerinde bırakılan izler, neredeyse görünmezdir ve bu görünmez olma hâlini sağlayan da anlatıcı sesinin kendisini *ben* olarak, yani birincil özne olarak değil; sadece kayıt tutan ve aktaran bir üçüncü kişi olarak kurgulamasıdır. Böylece birçok elden ve süreçten geçerek okuyucusuna ulaşan haber metni, âdeta tek, nesnel ve tarafsız bir aktaranın, yazarın elinden çıkmış gibi görünmektedir.

Haberin Yazar(lar)ı, Kurumsallaşmış Rutinler ve Sorumluluğun Kaybı

Genel inanış, haber metinlerini *tek bir yazarın* yazdığıdır. Ancak haber metni, üretim süreci içerisinde pek çok değişik elden geçmektedir. Muhabir, editör, sayfa sekreterleri, sayfa editörleri, gerektiğinde yazı işleri müdürleri ve hatta genel yayın yönetmenleri, yazarlar arasında yer alır. Ancak son metnin, sadece tek bir sesi vardır, o da çoğu zaman yazarla özdeş tutulmaktadır. Ancak bu hatalı bir düşüncedir, özellikle de haber metinleri için. Bell’e göre (1996: 18), “... kişisel anlatılardan farklı olarak, haberler birden çok anlatıcı tarafından oluşturulur(...) standart, orta hâlli bir gazetede, gazetecinin haberi, sekiz farklı gazete çalışanına kadar birçok kişinin elinden geçmektedir; her biri değişiklikler yapmakta ve yeni bir versiyon üretmektedirler, bu açıdan, aslında tek bir anlatıcıdan ya da gazeteciden söz edilemez.” Ama son metnin sesi bir tanedir, tanımladığımız anonim gazeteci sesi içerisinde, bütün müdahaleler ve dolayım eriyip gitmektedir. Hasan Cemal, bu anlatıcı sesler armonisinden bir kesiti bize yazısında göstermektedir: “Gazeteler de böyle yönetilir. Mutfakta her şey tartışılır, en aykırı görüşler belirtilir. Ancak nihai karar, örneğin manşete hangi haberin nasıl çekileceği sonun-

da Genel Yayın Yönetmeni'nin iki dudağının arasından çıkar. Eski deyişle umum neşriyat müdürleri, 'demokratik diktatör'lerdir." (Cemal, 2008: 17).

Haberler aslında birer özetlerdir. Bu kısaltmaları, eklemeleri çıkarmaları, yoğunlaşmaları kim ve neye göre yapıyor, olanı biteni kim özetliyor? Bu sorunun cevabı da haber değerini veya gazetenin yayın politikasını vermektedir. "Kim konuşuyor?" sorusu gibi, "Kim özetliyor?" sorusu da haber metinlerine yönelik bir soru olarak sorulabilir. Bu soruların cevabını metin özenle gizler; bunun fark edilmesi, gazetecilik haber yapma pratikleriyle ilgili kuramsal bir birikim gerektirir, sıradan okuyucuya kapalıdır.

Haber yazımının olmasa olmaz kurallarından biri, mutlaka *üçüncü şahısta* yazımdır, her zaman *ondan/onlardan* söz edilir. Böylece, *benin* yokluğunda, öznesiz, nesnel bir görünüm üretilebilmektedir. Bu etki yine dilbilgisel araçlarla dil içinde mümkün olabilmektedir. Haber metnindeki anlatıcı sesi, gerçek bir kişi değil de bir kurgu ses olarak görürsek bu özdeşliği çözmek mümkün olabilmektedir. Anlatıbilimciler, böyle bir özdeşliğin olmadığını, ama metni okuyan kişilerce varsayıldığını belirtmek için, gerçek yazarı anlatıcıdan ayırmakta ve *varsayılan yazar* (Pietila, 1992: 45) kategorisini kullanmaktadırlar. Böylece biz de metinsel olarak kurulmuş *gazetecilik sesi* ile gerçek gazeteci arasındaki ilişkiyi çözümler ve ikisinin farklı şeyler olduğunu görebiliriz. Zira tüm profesyonel gazetecilik kodlarını taşıyan ses *gazetecilik sesidir, varsayılan yazardır; gerçek gazeteci yazar değil*.

Gazetecilik sesi üzerinden yapılan çözümler, gazetecinin son ürünü olan haber metninden süreç içinde nasıl giderek uzaklaştığını göstermektedir. Böylece gazeteciler, ortaya çıkan haber metninden ve o metnin bütün yasal ve toplumsal meşruiyetini sağlayan halkın bilme hakkı, kamu yararı veya kamusal görev gibi demokratik işlevinden bir emir-komuta zinciri içerisinde uzaklaşırlar. Bu zincir, ahlaki anlamda bir duyarsızlığa yol açmaktadır; çünkü zincir içerisinde herkes görevini yaparak sorumluluğu bir üstüne devretmektedir. Bu emir komuta zinciri, haber üretim sürecinde kurumsallaşmış rutinlerle içselleştirilmiştir. Çoğu zaman gazeteci, herhangi bir müdahaleye gerek kalmadan kurumsallaşmış rutinleri ve rasyonel teknikleri izleyerek haberini hazırlamaktadır. Bu da gazetecinin etik sorumluluk hissetmesini (hatta mesleğin kamusal ve demokratik sorumluluğu üzerine düşünmesini) olanaksızlaştıran yapının tezahürlerindedir.

"Üretim kalıpları, kurumsallaşmış rutinler yaratmaktadır. Kurumsallaşmış rutinler ise gazetecilerin haber ağlarının genişliğini daha da daraltır. Günlük bir gazete çıkarmak sert bir rejim empoze etmektedir; her gün, edi-

törlerin bir başka haber boşluğunu doldurmaları gerekir. Günlük rutin daha fazla zorlayıcıdır, çünkü para ve işgücü kısıtlamaları bulunmaktadır.” (Sigal, 1986: 16). Üretime ve dağıtıma dâhil olan herkesin etkinliklerini koordine etmek, günlük gazetenin haber toplama işi üzerine bir rutin dayatmasına neden olur: *Son teslim zamanı (deadline)*.

Haberler yazılmalı ve edite edilmeli, sayfalar düzenlenmeli, çeşitli baskılar basılmalı ve teslim edilmelidir. Her bir üretim ve dağıtım aşaması bir öncekinin tamamlanmasına bağlı olduğundan, son teslim zamanlarını belirlemek ve onlara uymak zorunludur. Bilgisayarların dâhil olması gibi teknolojik yeniliklerin kullanılmasıyla üretim sürecindeki bazı adımlar ortadan kalkmıştır, muhabirlerin haberlerine gösterdikleri ilgi için zaman artmıştır; ancak son teslim zamanları, hâlen haber toplama zamanı üzerinde keyfi bir baskı uygulamaktadır. Muhabirlerden, ertesi günün boşluklarını doldurmak umuduyla, sahip oldukları bilgilerle haber yazmaları istenmektedir. Kısıtlı bir bütçe ve işgücüyle, günlük bir gazetenin son teslim zamanına kadar çıkarılması için gerekenleri yapmak, editörleri, muhabirlerini her gün haber değeri taşıyan bilgilerin kamuya açıklandığı mekânlarda görevlendirmek zorunda bırakmaktadır. Dolayısıyla sürekli üretim yapma baskısı, belirli kaynaklara yönelme, belirli haber içerikleri ortaya çıkmasına bir nedendir. Örneğin muhabirler adliyede görevlendirilirler çünkü şehrin çeşitli bölgelerinden suçlar ve tutuklamalar bu noktaya âdeta akmaktadır. Çok büyük miktardaki bu akışı bireysel olarak yakalamak ve haberleştirmek mümkün değildir (Sigal, 1986: 17). Muhabirlerin belirli bir yerde kümelenmesinin, kaynakların aynışmasının işletme temelli motivasyonu açıktır: *Maliyeti düşürmek*. Basın toplantıları, resmî görevlilerin açıklamaları, maliyeti düşük haberler ortaya çıkmasına vesile olur; bu kaynakları bulmak kolaydır, çoğu zaman basın için özel mekânlardan düzenlenmiştir. Elbette haber kaynağının zahmetsizce, zamanında gazetecinin karşısında bulunabilmesi çeşitli açılardan avantajlıdır: Uzun araştırmalar gerektiren, muhabiri tek bir olaya mahkûm eden ve gazetenin masraflarının artmasına sebep olan, başka haberler üretememesini ortaya çıkaran ve dolayısıyla da ek istihdam gerektirerek yine fazladan maliyet gerektiren habercilik anlayışına göre oldukça ekonomiktir.

Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü* (2009) adlı kitabında, yazı işlerinin (editorial kadronun) ortaya çıkışını, mesleğin ticarileşmesi, endüstriyelleşmesi bağlamında ve tek tip metinlerin ortaya çıkış gerekçelerini özlüce dile getirmektedir.

“Özel haberleşme sisteminden doğan ve uzun süre de onun gölgesinde kalan gazetecilik mesleği, önceleri küçük zanaatkâr işletmeleri biçiminde örgütlenmişti, ilk evrede, erken kapitalizmin gelenekselci sınırları içinde mütevazı bir kârı azamileştirme hesabı yapıyordu; yayıncının girişiminden çıkarı salt ticariydi. Faaliyeti esasen haber trafiğinin örgütlenmesi ve haberlerin derlenip toplanmasıyla sınırlıydı.” (Habermas, 2009: 309-310). Gazeteciliğin ilk dönem örneklerinde haberler işlenmeden, gazeteye geldiği formda aktarılabilen ya da geleneksel sözlü kültürün ve edebiyatın etkisi altındaki, *haber değeri* taşıyan ögenin flaşta aktarılmasının zorunlu olmadığı ve kronolojiyi bozmadığı metinler görülmektedir. Bunun dışında, politik mücadele aracı olarak yorum yazılarının haberden fazla değer gördüğü, *nesnellik* ilkesinin sadece finansal olarak devletten bağımsız olma gibi bir anlam taşıdığı bir dönemdir söz konusu aşama. Ancak ne zaman ki ticari örgütlerin kitlesel üretim zorunluluğu ortaya çıkmış, işte o zaman yazı işleri, gelen bilgileri teknolojik ve ekonomik süreçlere uygun hâle getirecek *dönüştürücüler* olarak gazetelerin olmazsa olmaz yapısal parçaları hâline gelmişlerdir, haber toplama ve haber yayımı arasına eklenmişlerdir.

Gazetecilik Etik Kodları ve Endüstriyel Yapının Teknik Hâkimiyeti: Kahraman Gazeteciler

Bütün bu anlatılanlardan da anlaşıldığı gibi haber, endüstriyel bir üretimin parçası olarak örgütlenmiş bir ekip tarafından üretilmektedir. Bu ekibin her üyesine bireysel olarak seslenen birçok etik kod vardır. Bu kodların her biri, gazetecinin yükümlülüklerinin kamuya karşı olduğunu bilincindedir ve bu bilinçle kurgulanmışlardır. Haberin içeriğine dair kurgulanan etik kodlar, nesnellik, olaylara saygıyı, beyanların ve olayların çarpıtılmadan ve tarafsız aktarımını ve yanlışlıkların düzeltilmesini vurgulamaktadır. Çalışma süreçlerinin etik kurgusunu yapan kodlar, kişilere ve kişilik haklarına saygıyı, ayrımcılık yapmamayı, mesleki gizliliği vb. vurgulamaktadır. Güç ilişkilerinin gazetecilerin önüne çıkardığı engellere ve tuzaklara karşı gazeteciyi uyarmak üzere kurgulanan etik kodlar ise bağımsızlığı, tarafsızlığı, haberle reklam arasında ayırım yapabilmeyi, kendi çıkarlarını kamu çıkarlarının önünde tutmamayı ve kamu yararı ile özel çıkarları birbirinden ayırabilmeyi vurgulamaktadır. Ancak bu kodlara bireysel anlamda yapılan vurgu, defalarca eleştirilmiştir. Moressi'nin Saxer'den yaptığı alıntı açıklayıcıdır: “Gazetecilik üzerine sürdürülen etik tartışmaların önemli eksiklerinden biri, etik gazeteciliğin her şeyden çok bir kişisel ahlak sorunu olarak anlaşılmasında yatar.” (Moressi, 2006: 30–31).

Gazetecilerin tek başlarına uymayı başarmaları beklenen bireysel etik kodlar, endüstriyel yapının teknik hâkimiyetinde şirket etiği ile iç içe geçer ve çalışmanın başında da belirttiğimiz gibi meşru olmayan bir zeminde meşruiyet yanılısaması yaratan *toplumsal hiyeroglifler* olarak iş görürler. Matthias Karmasin, etik tartışmalardaki eksikliği giderebilmek adına şirket etiğine eklenmiş bireysel etiğe toplumsal etik ile yanıt vermeyi önermektedir. Medya kurumunu, tümüyle işlevsel bir rasyonaliteden kurtarmanın yollarını aramaktadır: “İletişim bilimleri üzerinde yeterince düşünülmezken, tekniğin optimum hâle getirilmesi veya ticari hesaplamalar her zaman ilk sıraları alır. Bu sürece dair etik düşünce bugün için oldukça yetersizdir, hatta kimi zaman iktisadi kuralların tutarlılığının yadsınmasına kadar vardırır işi: Kendi yetersizliğini duyurmak için yola çıkmış gibidir (...) Oysa, aynı anda iktisadi, etik ve iletişimsel olan bütünleşik bir rasyonalite üretmek gerekir. Göreli pozisyonlar karşısında bocalamayan bir etik kuramı, aynı zamanda gerçekleştirilebilir bir potansiyeli de ortaya koyabilmelidir.” (Moressi, 2006: 32).

Karmasin’e göre bireye sorumluluk yüklememiz, ancak birey özgürse bir anlam ifade etmektedir. Yani özgürlük, sorumluluğun *a priorisidir*. Bu durumda özgürlüğün gerçekleşmesini beklediğimiz medya sisteminin ve endüstriyel yapının koşullarını hiç düşünmemek, yapının içinde yapıyı aklayan mekanizmalara dönüşürler (Moressi, 2006: 32–33).

Bu nedenle, birey gazeteciye sorumluluk yükleyen gazetecilik etik kodları, işlevsel rasyonaliteye dair anlamlı bir eleştiri veya karşı çıkış için bir çözüm yolu açmamaktadır. Bu çözümsüzlüğün iki nedeni vardır: Birincisi, gazeteciler ürünlerinden ve sorumluluklarından endüstriyel üretim sürecinde uzaklaşmaktadır. İkincisi de sorumluluk duyabilmek için öncelikle özgürlük gerekmektedir; ki bu yapı içinde gazeteciler özgür değildir. Bütün bunlar göz önüne alındığında Karmasin’in önerdiği gibi medyanın etiğini, ortak iyiliğe yönelmiş, toplumsal bir etik anlayışı içinde kurmaya çalışmak anlamlıdır (Moressi, 2006: 33). Aksi takdirde yapının içindeki süreç ve mekanizmalarla parçalanmış gazetecilik mesleğinin etiği ya özgür (olamayan) bireye vurgu yaparak kendisiyle çelişecek ya da özgür (olamayan) bireyi ve sistemi rasyonelleştirerek aklayan bir mekanizma şeklinde iş gören dar bir mesleki alana sıkıştırılmış kodlar sistemine dönüşecektir. Olaylar bazında ortaya çıkan az sayıda kahraman erdemli gazeteci, bütün sistemi ve etik kodların gerçekleştirilebilirliğinin kanıtı olarak nesilden nesile aktarılacak, gazetecilerin iş gördüğü endüstriyel mekanizma ve çalışma koşulları daima gazetecilik etiği ile ilgili kurulamadan kalacaktır. Bunu daha iyi anlatabilmek, toplum

ve gazetecilik mesleği arasında bağlantıları kurabilen daha geniş perspektifli toplumsal bir etik anlayışın neden bireysel etik anlayışından daha işlevli olduğunu gösterebilmek için gazetecilik mesleğinin temellerinde yatan *demokrasi* ve *kamusallık* bağlantılarına da değinmek gerekmektedir.

Gazetecilik, Demokrasi ve Nesnellik Miti ile Aleniyet İlkesinden Kopuş

Gazeteciliğin politik süreçlerdeki rolü ve işlevi, basının ortaya çıktığı dönemlerden günümüze politik tartışma ve mücadelelerin konusu olmuştur. Demokrasi ile gazetecilik ilişkisinin temellerini oluşturan 18. yüzyıl aydınlanma düşüncesi, basını yurttaşları devleti denetleyebilecekleri bir yapıda bilgilendiren kamusal bir araç ve demokrasinin vazgeçilmez ögesi olarak tanımlamıştı. Demokrasi ve gazetecilik arasındaki ilişki, kapitalizmin etkileri ile dönüşmüştür; ancak buna rağmen gazeteciliğin siyasal, toplumsal ve hukuki meşruluğu hâlen bu varsayıma dayanmaktadır: “Demokrasinin, enformasyon ve iletişim olmadan varolamayacağı, yaygın bir biçimde kabul edilmektedir. Herhangi bir demokrasinin gelişebilmesi için yurttaşların kamusal etkinliklere katılımını sağlaması gerekir. Başka bir ifadeyle, yurttaşlar ve kurumlar kendilerini kamu önünde ifade edebilmeli ve doğru enformasyon edinebilmelidirler. Böylece, medya aracılığıyla sürdürülen enformasyon ve iletişim, siyasetin alanını genişletir ve siyasetçilerin bu alanı tek başlarına denetlemelerini engeller.” (Encabo, 1997: 283).

Gazeteciler, mesleki anlamda tüm yaptıklarını bu bağlamda görmek istemektedirler. Gazeteciliğin rasyoneli, *bilgilendirilmiş vatandaşlar* üreterek özellikle *seçim* yapma süreçlerine katkısıyla demokrasinin işleyişinde hayati bir noktada durmaktır. Bilgiler ise elbette nesnel olmalıdır ki sağlıklı bir demokrasi işleyebilsin. Bu kilit rol, demokrasi ile gazeteciliği birbirine geleneksel olarak sıkıca bağlaya gelmiştir. Alexis de Tocqueville durumu şu sözlerle özetlemektedir: “Demokrasi olmadan sizler gerçek bir gazete olamazsınız, gazeteler olmaksızın sizler de demokrasiye sahip olamazsınız.” (Cangöz, 2003: 101). Dolayısıyla nesnellik yaklaşımının haber metinlerinde *görünür* hâle gelebilmesi, gazeteciler açısından çok önemlidir. Ters piramit yapısının bu anlamda, gazetecilerin hukuksal ve siyasi meşruiyetini sürdürebilmesinde de kilit bir rol oynadığı söylenebilir. Nesnellik, sadece bir *erdem* olarak işlevli değildir, farklı boyutlarıyla da gazetelere hizmet etmektedir. Zira diğer biçimsel rasyonel hedefler (özellikle ekonomik ve endüstriyel olanlar), deklare edilen gazetecilik kimliği içerisine, özellikle siyasal ve

toplumsal meşruiyet açısından gazetecilere katkı sağlamadığından, hatta bu meşruiyete zarar verebileceğinden dâhil edilmemektedirler.

Demokrasi kavramını kamusal düşünce ile birlikte ele almak, gazetecilik ve demokrasi arasındaki ilişkiyi somutlaştıracaktır. Gazetecilik, kamusal alan ve ulus devlet ilişkisi de bu bağlamda okunabilmektedir. Carey (2007) de gazeteciliğin kökenleri cumhuriyetçi ya da demokratik yönetim biçimlerinin kökenleriyle aynıdır –gazetecilik yoksa demokrasi de yoktur, demektir ve tersi de eşit derecede doğrudur; demokrasi olmadan, gazetecilik de olmaz. Demokrasi tökezlerse, gazetecilik de tökezler, gazetecilik sapkın hâle gelirse, demokrasi de sapkınlaşır. Gazeteciliğin, ulus-devletin ve kamusal alanın kaderleri iç içe geçmiştir ve kolayca birbirlerinden ayıramaz. Modern dünyada, bağımsız gazetecilik çağında, bu çelişik bir varsayımdır, çünkü gazetecilerin bir şeyi savduklarını itiraf etmeleri anlamına gelmektedir, onların değerli tarafsızlığına gölge düşürmektedir. Carey (2007: 14) şöyle devam etmektedir: “Bu, gazetecilerin her konuda bağımsız ve nesnel olabileceklerini iddia eder ama demokrasi konusunda asla, çünkü bunu yapmak mesleklerini terk etmek anlamına gelir. Gazetecilerin demokratik kurumlar, demokratik yaşam biçimi konusunda kaygısız, tarafsız veya nesnel olmalarına izin yoktur. Bu onların zorunlu tutkularıdır, çünkü mesleklerinin temel koşulunu oluşturur. Demokratik ruh ve kurumlar olmadan, gazeteciler propagandacı ya da şovmenlere indirgenirler. Demokrasi tutkusu, gazetecilerin kamuyla beraber sahip olmaları gereken bir bağlıdır; çünkü onlar beraberce kurucu kurumlardır.”

Modern kamu, kamusal bir araç olarak basın ortaya çıkışının da en önemli nedenidir. Yine medyanın hukuksal anlamda sahip olduğu bütün ayrıcalıkların temeli de Habermas’ın burjuva kamusalında idealize ettiği modern kamuda yatmaktadır. Basın ve demokrasi arasındaki ilişkinin kökenleri modern kamuda ve kamu erki ile mücadelede yatmaktadır.

Basın ve demokrasi arasındaki ilişkinin anahtarı, 18. yüzyılda kullanılmaya başlanan *kamuoyu* (*public opinion*) kavramıdır. İyi işleyen bir demokraside, kamusal akıl yürüterek tartışan yurttaşlar, kamuoyu oluşturarak kamusal erki etkileyebilir, karar alma süreçlerine katılabilirler. Kamusal erk ile yurttaşlar –sivil kişiler– arasında aracı olan kamusal bir araç konumundaki basındır. Kamusal erkin aldığı kararların meşruluğunun ölçütü, kamuoyudur. Burjuva sınıfının aleniyet ilkesi ile yıktığı eski egemenliğin aksine yeni egemenlik biçimi, halka karşı taşıdığı sorumluluklar üzerinden tanımlanır. Halkı yönetecek ve devlet aygıtını işletecek olanlar, eskisi gibi imtiyazlı ve sınırsız güç sahibi değildir; anayasa ile sınırlandırılmış bir gücü halkın adına ve yararına kullan-

makla yükümlüdürler. Basının demokrasinin işleyişi ile ilişkilendirilen sorumluluğu burada başlamaktadır; kamusal erkin denetimi ve eleştirisi için gereken bilgiyi halka basın iletecektir. Aleniyet ilkesinin işlerliği için parlamentodaki tartışmaları halka duyuracak bir kamusal araç gerekmektedir; basının ortaya çıkışının kamuoyu, kamusalılık, burjuva kamusal alanı ve anayasal devletlerin ortaya çıkışı ile aşağı yukarı aynı zamanda oluşu basit bir tesadüf değildir. Yeni kurulan demokratik düzenin işleyebilmesi için basın, en önemli kamusal araçtır. Bu düzende basının iki yönlü bir görevi vardır; basın halkı hem bilgi vererek besleyecek hem de halk bu bilgiler doğrultusunda tartışmaya başladığında oluşmaya başlayan kamuoyunu duyuracaktır (Habermas, 2009: 178-179).

Basının iki yönlü görevi, bugün nesnellik ilkesi üzerinden gazetecilik etik kodları ile gazetecilere hatırlanmakta ve bir sorumluluk olarak onlara yüklenmektedir. Nesnellüğün, bir etik kod olması ve demokrasi ile bağdaştırılması yaygın kabul görmekle beraber, endüstriyel gazetecilik için ticari bir gereklilik olarak ortaya çıktığı da akılda tutulmalıdır. Haberin âdeta bilimsel bir bilgi olarak otoriteye kavuşması altında, pozitivist gelenek yatar. Bilgi insan ile *kirletilmemelidir*; insan her tür duygusallığı, bireyselliği ve özneliği içinde taşır; bu ise muhakemesini kirletmektedir pozitivistlere göre. Pozitivizmin ürettiği yöntemler, hep insanı paranteze almaya niyetlenir. Ters piramit de önceki bölümlerde görüldüğü üzere, bu yöntembilimsel izi takip eder. Tüm haber yazma kuralları özünde, insanı saklı tutmaya hizmet eder, seçme eleme işlemlerinden metinde asla bahsedilmez, bu süreç bir nesnellik mitini beslemektedir.

Modern haber söyleminin kuruluşuna yol açan dönüşüme neden olan sosyal faktörlere, gazetecilik sesinin oturması eşlik etmiştir ve ters piramit haber yazımı kemikleşmiştir. Bu özellikler beraberce, potansiyel sosyal anlayışları (görgü kuralları, alt kültürel iletişim sistemleri ve simgeleri, vb.) haber yapım süreçleri ile nötrazile eden retorik araçlar sağlamıştır. Ortada bu değişime etki eden herhangi bir sosyo-ekonomik koşul bulunmakta mıdır?

Haber yapımındaki bu değişimlerin, 20. yüzyılın erken dönemlerinde, aynı zamanda kültürel ve ekonomik kurumlar olarak medyanın bugün de kendisini karakterize eden bir biçim almaya başladığı bir zamanda, iyice belirgin hâle gelmeye başlaması kayda değerdir. Kesin bir biçimde, daha ticari bir zemine ve doğrudan politik kontrolden bağımsız bir evreye kayış neredeyse 100 yıl önce başlamıştır (White, 1998). Ancak geç 19. yüzyıl ve özellikle de erken 20. yüzyıla değin –ki *basın baronları* dönemi olarak da anılmaktadır– bugün bildiğimiz şekliyle, tam anlamıyla bir *kitle* medyası gelişmemiştir. Aynı zamanda,

19. yüzyıl medya alımlayıcıları, modern dönemden daha fazla çeşitlilik ve çok daha fazla sınıfsal karakter göstermekteydiler. Örneğin Birleşik Krallıkta, 19. yüzyılın çeşitli dönemlerinde radikal bir işçi sınıfı basını başarıyla görev yapmıştır. Curran ve Seaton, derinlikli ve yaygınlaşan radikal bir bilince ve burjuva sınıfının politik yayınlarına alternatif olabilen gelişmelere değinmektedirler (Curran ve Seaton 1991: 19). Ancak 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, radikal basın büyük ölçüde çökmüş ve birkaç holding elinde toplanmış medya onun yerini almıştır. Bu birleşme ve yoğunlaşmalar, gazetecilik metinselliğinin yeni biçimi üzerindeki önemli etkilerden biridir.

19. yüzyılın daha çeşitli, daha sınıf temelli medyası düşünüldüğünde, içerikler daha spesifik, yayınlar daha küçük ve daha dar okuyucu kitlesi hedeflidir. Gazeteler aşırı ideolojik olabilmekteydiler. Dolayısıyla da benzer birikime sahip okuyucuları ile daha fazla ortaklık kurabilecekleri varsayımı içerisindeydiler. Tam anlamıyla bir kitle medyasının oluşumu ise bu varsayımı paylaşamazdı. Kitle pazarlarına ulaşmak adına, medyanın sınıf ve diğer sosyal bariyerleri aşmaya ihtiyacı vardı. Bu pazarın peşinde, medyanın bir şekilde bu çeşitliliği bağdaştıracak, birliği ve okuyucuları birbirinden ayıran ideolojik farklılıkları ortadan kaldıracak ve özellikle de medyayı bir kurum olarak okuyucularıyla olan ortaklıktan ayıracak bir metinsellik biçimine ihtiyacı bulunmaktaydı.

Nesnel dil, hitap ettiği grubun dilinden ayrılır; dolayısıyla, bu söylem ayrılması, medyayı belirli bir okuyucu grubundan, bir cemaatten, bir alt kültürden ya da bir partiden ayırmaktadır. Hatta belli bir gazetenin kendi okuyucusunun dilinden ve kamusunun tartışmalarından da uzaklaştırmaktadır. Belirtildiği üzere yeni gazetecilik sesi ile ters piramit haber metni, böylesi bir metinselliği sağlamaktadır. Bu metinsellik, elbette sosyal bir düzen hakkında kuramsallaştırmalara ve böylece kültürel ve politik bir etki bırakmaya yol verir, ancak bunu *nesnel, olgusal ve asıl olan gerçektir* yaklaşımları ile görünmez kılar.³ “Böyle bir nesnellik icat etmek, medyanın birliği sağlar görünmesine, pazarını genişletmesine ve böylece de kendisini günümüzün güçlü bir kurumu olarak kurmasına yardımcı olmuştur.” (White, 1998:

3 Radikal, partizan, farklı sınıf değerleri üzerinden yayın yapan medya, yerini kitle medyasına bırakmıştır. Bu nesnellik açısından övülür. Ancak kitle medyasının, *nesnellik* adı altında, büyük sermaye/burjuva eline geçmesi ve farklı sesleri susturması ile sınıfsal, siyasal, kültürel vb. farklılıklar gösteren okuyucularının sesinden/dilinden kopması, eleştirilmektedir. Büyük kitle medyasının bu eleştirisi karşısında en büyük savunma kaynağı ise yine, aynı bağlamda eleştirilen nesnellik ve bunu dile getiren profesyonel gazetecilik kodlarının kendisidir. Bu nokta bir çelişki gibi görünse de gazeteciliğin değinilen hukuki, siyasal ve toplumsal meşruluk kaynaklarını ona sağlayan en önemli değer olarak *nesnellik*, kolay bırakılacak ya da eleştirilmesine izin verilecek bir şey değildir.

287–289). Böylelikle ortaya çıkan nesnellik miti, gazeteciliğin mesleki etik kodlarına temel alınan, hukuki ve toplumsal meşruiyetini sağlayan aleniyet ilkesinden ve bu ilkenin gerçekleşmesi için basının kamusal görevinden kopuşu simgelemektedir. Bu kopuş, sadece basının meşruiyet temellerini değil, günümüzde kitle demokrasisinin meşruiyet temellerinin de sarsılmış olduğunun bir göstergesidir. Kitle demokrasilerinde aleniyet ilkesi de gazeteciliğin nesnellik ilkesine benzer mistifikasyon süreçlerinden geçerek mitleşmiştir. Ancak aleniyet ilkesi, soyut bir ilke olarak bile olsa demokrasi-den bahsedebilmenin ön koşuludur. Aleniyet ilkesi ile aynı kaderi paylaşan modern gazeteciliğin *nesnellik* ilkesi de zorunlu bir *basın etik kodu* olarak artık tartışılmazdır. Ancak kitle medyasında, diğer pek çok alanda olduğu gibi, etik değerler kendi başına anlamlı, verili kabul edilemez; çok çeşitli koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkabilmektedirler.

Gazetecilik ve gazeteciler diğer sosyal kurumlar arasındaki pozisyonlarını, *dışarıda bir yerden* gerçeklikte olan enformasyon, bilgi ve olguları aktarmak olduğu iddiasıyla belirlerler. Bu çerçevede onlar, James Carey'in farklı grupların belli dil ve deyimlerini (varsayılan) ortak bir kelime hazinesine dönüştüren sembolik araçlar, yani *profesyonel iletişimciler* olarak adlandırdığı topluluğun bir örneğidir. Ancak 20. yüzyıl gazetecisi, kendini aralarında bulunduğu reklamcılar, halkla ilişkiler danışmanları, terapistler ve diğer iletişim uzmanlarından özel bir konumda bulunduğu iddiası ile ayırmaktadır: onun dili, olguların dilidir. Elbette, belki de gerçekten kimse saf, naif bir nesnellığe inanmamaktadır; ancak derece derece, 20. yüzyılın başlangıcından itibaren, nesnellik, Anglo-Amerikan gazetecilik modelinin çekirdeği olmuştur (Schudson, 1978). Bu model İskandinav ülkelerinden Afrika'ya, Asya'ya değin nerede profesyonel gazetecilik yapılıyorsa hâlen benzer iddiaları ve modelin çekirdeğini korumaktadır (Kunelius ve Koivisto, 2001).

Gazetecilik araştırmaları, çeşitli biçimlerde, bu rolü sorgulamışlardır. *Nesnellik ideolojisi* eleştirmenleri oldukça çoktur ve iyi bilinmektedirler. Nesnellik eleştirisi, görüşlerin çoğulculuğu çağrısı yapanlardan, gazetecileri kapitalist toplumların nesnel özünü açığa çıkarmaları için baskı yapanlara değin, çeşitlilik göstermektedir. En yakın zamanlarda ise bütün bir *gerçek* nosyonu ve nesnellik, yapısalcılığın farklı branşları tarafından sorgulanmış ve onun ölümünü dahi iddia etmişlerdir (Kunelius ve Koivisto, 2001).

Modern bilimin ve gazeteciliğin paylaştığı nesnellik ilkesinin, özellikle insani ve teknolojik aracılıktan, dolayından bağımsız olması ile ortaya çıkabi-

lecek bir durum olduğu vurgusu önemlidir. “Geleneksel bilim olarak haber metaforu tartışmayı hâkim olarak yönetmektedir, tecrübeyi belli bir yola organize etmekte ve farklı konuşmaları sınırlamaktadır.” (Lule, 1989: 33). Ancak yine de nesnellığın olabilirliği, özellikle gazetecilik araştırmacılarınca sıkça medyanın ekonomi-politiği ekseninde tartışılmakta, hâkim metaforu sarsılmaktadır. Bir endüstriyel süreç olarak gazetecilik, haber işleme sırasında, ele aldığı olgunun aktarımını etkileyen pek çok dolayımından geçmektedir. “Gazetecilik yazınsal alanda da diğer başka anlatı etkinlikleri gibi, kendi gelenekleri ve anlayışları içerisinde, kendi sosyolojik, ideolojik ve yazınsal kısıtlamaları çerçevesinde işlemektedir. Gazeteciler ‘nesnel olmaya çalışırlar’. Gazetecilerin işlerini yaparken kuvvetli bir biçimsel/bürokratik/formel sınırlamalar seti içerisindeyler. Kurallar, prosedürler ve gelenekler, ‘nesnellığın’ ne olduğunu ve nesnelliğe veya ‘ona’ ne zaman (ki her zaman değil) başvurulacağını tanımlamaktadır” (Manhoff ve Schudson, 1986: 6).

Sonuç

Gazetecinin bireysel bir etik anlayışla yargılanıp mahkûm edilmesi, arka plandaki büyük sistemin ve endüstriyel yapının etkisinin gözden kaçmasına sebep olmaktadır. Sahnedeki birey gazeteciye yüklenmek, tam da sistemin bireyleri öğüttüğü bir durumda asıl problemi gizleyebilmektedir.

Gazeteciye sorumluluk yüklemek, ancak gazeteci özgürse anlamlıdır. Özgürlük ve sorumluluk, bir molekülü oluşturan yapılar gibi birbirini tamamlamaktadır. Bireysel etik anlayışa saplanıp kaldığımızda gazeteciye özgür olarak kodlarız. Bu özgürlüğün gerçekleşmesini beklediğimiz medya sistemi ve endüstriyel yapının koşullarını görmezden gelmek ve sorgulamamak, medya sisteminin endüstriyel yapısını onaylamak ve aklamakla eş anlamlıdır.

Bu durumda önerilebilecek iki yol vardır; bunlardan bir tanesi, gazetecinin içinde haber ürettiği yapıların demokratikleştirilmesidir. Böylece gazeteci, haber üzerinde söz sahibi olabilecek ve gerçekten sorumluluk alabilecektir. Gazetecinin karar alma süreçlerine katılabilmesi ve bu sürecin herkesin ortak karar alabildiği demokratik bir işleyişe kavuşturulması mümkün olursa, gazeteciye seslenen etik kodlar bir anlam taşıyacaktı.

İkinci yol ise çok daha geniş perspektifli bir etik anlayışın geliştirilmesidir. Bu yapıyı eleştirecek bir etik anlayış, ancak medya sistemini toplumsal yapı içinde meşruiyetini de aldığı kamusal ve demokrasi gibi çok daha geniş perspektifli bir anlayışın kurulması ve tartışmaların apolitik bireysel etik anlayışın egemenliğinden kurtarılarak politik bir toplumsal etik şemsiyesi altında

birleştirilebilmesi hâlinde mümkün olacaktır. Aslında bu iki yol bir anlamda kesişmektedir; çünkü her iki yolla da sistemin değişmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. İlk yol sadece medya sisteminde bir değişikliğe yol açacak gibi dursa da aslında mesleğin taşınması gereken demokratik anlamla beraber toplumu da değiştirebilecek güçtedir. Her iki durumda da tartışma demokrasiye gelmektedir. Tartışmanın taşınması gereken demokrasi ve kamusal zemini, doğası gereği içinde birçok tartışmayı barındırmaktadır ve muğlaktır. Bunun nedeni, ortak etik duyarlılıktan beslenen siyasi anlamda uzlaşmış bir kamunun bulunmamasıdır. Ancak yine de ideal olarak duran ve hiç kurulmamış bir ortak etik duyarlılığı aramak, hiç var olmamış erdemli-özgür gazeteci kahramanlar aramaktan daha politik bir tavidir. Sistemin yozlaşmasından kötü birkaç bireyi sorumlu tutmak, birkaç kahraman ile sistemi kurtarmaya çalışmak aslında sistemi onaylayıp meşrulaştırmaktır. Aynı şekilde kahraman erdemli gazeteciler aracılığı ile sistemi onarmaya çalışmak, sistemin var olan bütün etik dışılığını ve kusurlarını meşrulaştıran bir mekanizmaya dönüşmektedir.

Olaylar bazında ortaya çıkan az sayıda kahraman erdemli gazeteci, bütün sistemi ve etik kodların gerçekleştirilebilirliğinin kanıtı olarak nesilden nesile aktarılacak, gazetecilerin iş gördüğü endüstriyel mekanizma ve çalışma koşulları daima gazetecilik etiği ile ilgisi kurulamadan kalacaktır. Böylece haber üzerinden gazetecilik etik kodları ve kahraman gazeteci hikâyeleri ile yaratılan mistifikasyon, tıpkı kapitalizmin meta fetişizmi ile kamusal yaşamın doğasını ve anlamını değiştirmesi gibi, gazetecilik ile demokrasi ve kamusal kültür arasındaki ilişkiyi de benzer biçimde dönüştürecekler. Haberi son ürün olarak alan okuyucu/izleyici yurttaşın (bugünkü koşullarda tüketici/yurttaşın) dikkati, haberin üretildiği koşullara değil, haberin kendisine yönelecektir. Bu durumda da yurttaşın son teknolojilerle insan eli değmeden paketlenerek sunulan rafine nesnel haberler, bireysel gazetecilik etik kodları ile meşrulaştırılarak demokrasiyi dönüştürecekler.

Yurttaşın siyasi tartışmalara ve karar alma mekanizmalarına katılımı için hâlen haber endüstrisi ve medya, tek araç olarak tanımlanmaktadır. Böylece, demokratik bir toplumda yaşamak isteyen yurttaşlara düşen, *ortak iyi* ve *kamu yararı* gibi kavramlar onarılan ya da yeniden tanımlanana kadar, kahraman erdemli gazetecilerin ortaya çıkıp demokrasi ve gazetecilik mesleğini kurtarmasını beklemektir. Bekleyiş sırasında, bu sistemde hayatta kalabilen tek kahraman erdemli gazeteci tipinin, Superman gibi, iç içe geçmiş olan politika ve medya sistemini tehdit etmeyen pasif ama ahlaklı gazeteci olduğunu akılda tutmak gerekir.

News Industry and Journalism Ethics

Ünsal Çığ*

Eylem Çamuroğlu Çığ**

Abstract: Journalists have always been the focus of an ethical debate. However, the codes by which journalists are evaluated emerged as a result of individual ethics. This understanding of ethics disregards the industrial conditions, and formal rules and procedures in which journalists produce and publish their news, and assumes that journalists are free. The individual responsibility assigned to the journalist does not make sense in this context. Furthermore, within the course of time ethical codes of journalism reduces journalist's sensitivity towards the profession's social context and connections to democracy. The individual journalist who is in the center of these ethical discussions is in fact far from the ethical responsibility he is assigned to. The main focus of the study is the political economic analysis of the rational organization of the journalism industry, and the relationship between the process of objective news writing and the existing codes of ethics.

Key Words: News Industry, Rational Production, News Writing Technique, Ethics, Democracy.

Journalists have always been the focus of an ethical debate. However, the codes by which journalists are evaluated emerged as a result of individual ethics. The ethical codes positioning journalists as the subject of ethics feed upon virtue ethics (Moressi, 2006, p. 30-60; Turkish Journalists Society (TGC), 2008; Jackson, 1998, p. 120-122). This understanding of ethics disregards the industrial conditions, and formal rules and procedures in which journalists produce and publish their news. The assumption here is journalists are free. Our study will try to analyze the journalism industry, the rational organization of the profession, the relationship between the process of objective news writing and the existing codes of ethics from a political economics perspective. The main focus of the study is the media-

* PhD., works as an instructor in the Journalism Department of Mersin University. His study interests are in the areas of news industry, narratology, cultural studies and economy politics of media. § *Correspondence:* Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi Mezitli / Mersin § unsalcig@mersin.edu.tr § (+90 324) 361 0001

** Works as an instructor in the Journalism Department of Mersin University. Her study interests are in the areas of public sphere, cultural studies, political communication and economy politics of media. § *Correspondence:* Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi Mezitli/Mersin § eylemcamuroglu@mersin.edu.tr § (+90 324) 361 0001

tion in objective journalism which forms the basis of the ethical codes of journalism and the rational organization of the journalism industry.

The profession of journalism is carried out in an industrial organization.⁴ Discussions on journalists' freedom and responsibility will not lead us anywhere without considering the conditions in which freedom and responsibility will be performed because industrial production conditions and bureaucratic organizations take away journalists' freedom and responsibility and carry it to a higher level via a chain of command. Bureaucratic organization of modernism requires individuals to solely function; they should not reflect on the meaning or the responsibility that the act will bear and leave it to their betters. (Bauman, 1997: 215; 2000: 158; 2001:339-340). Individuals' sense of responsibility within the system is fading away, and "I did what I was told to do" is becoming a more valid argument. For this reason, a journalist is quite removed from the ethical responsibility he is ascribed to. This growing distance initially results from the fact that the journey of the raw news starts only after it reaches the news organization and that the news reporter actually lacks control over the text. Another reason underlying the distance is the formal requirement that is imposed on journalists by editorial codes of objective news writing, an example of which could be observed in inverted pyramid texts. This separation between the journalist and ethical responsibility is rooted in the fact that the profession has turned into a rational production industry.

Inverted Pyramid and Rationalization

In the late 19th and early 20th century, a particular news making and writing technique that was developed in Europe and North America has become a dominant model of journalism world-wide. *Reuters* demands its reporters to write with "tried and tested inverted pyramid method" (Reuters, 2008: 26). The inverted pyramid method is also the emphasis of professional news texts in major journalism books and manuals, in the

⁴ The authors are aware of the post-industrial structure and properties of media today as they highlight and critique industrial organizations. However just as the post-Fordism era containing forms of Fordism and pre-Fordism (Hall, Jacques, 1995:16-17), the post-industrial era of media contains industrial and pre-industrial forms. The profession of journalism today can be performed without an industrial organization thanks to the technological advances such as the internet and social media. Despite these facilities, activities that are accepted as journalism are still in need of a corporate identity. "Blog author should abide by the principles of the institution and refrain from explaining personal opinions that may not be accepted in the newspaper or on television and radio" (Media Association, 2011:34). This code of ethics shows that a journalist working for an institution cannot avoid the hierarchical organization of the institution regardless of the liberating tools he possesses.

general understanding in academia and in various educational seminars in Turkey, too (Girgin, 2002; Tokgoz, 2006; Yuksel, 2005, Anatolia News Agency, 2008; Bell, 1991).

“Journalism...is an industrial art. The inverted pyramid, the 5 W’s lead, and associated techniques are as much a product of industrialization as tin cans.” (Carey, 1974: 246). “Every newspaper reporter should answer the questions , What? Who? Where? When? Why? and should do it in rthe first paragraph as nearly as possible. This i.s the fi.rst and greatest commandment in rthe maner of journalistic style and the penalty for breaking it is the wastebasket and swift oblivion.” (Manoff and Schudson, 1986: 3).

Max Weber’s concept of rationalization which he used in many areas ranging from economics to law, from business to religious ethics has a variety of meanings, such as a growing emphasis on specialized knowledge as a result of depersonalized relationships, developments in measurement techniques, and increasing control over natural and social phenomena (Berry, 1994).

Weber makes a distinction between formal and material rationality. In the case of formal rationality, action relies on a purpose-based rational calculation through most feasible methods. Material rationality is considered with reference to a particular value orientation (Berry, 1994). Weber’s definitions of formal and material rationality, value and purpose-based rational action are useful to be able to understand how the industrial and commercial structure of journalism coexist with the public interest (at least on the surface) that the profession is supposed to look after. If we apply this theoretical framework to newspaper management, we can observe that coexistence of formal and material rationality is not a smooth one. One of the most important sources of legitimacy for newspapers has been the public’s right to access to news (Berry, 1994). This represents journalism’s material rational commitment, and when applied could be a motivating factor to strengthen democracy. However, these kinds of material rational approaches have traditionally been compromised by financial and institutional imperatives, or have been sacrificed to them in varying degrees (Berry, 1994). The most affected product by this formality is the news itself, written in an inverted pyramid format. Thus, inverted pyramid news has become a technique that focuses on the format of transferring knowledge rather than the knowledge itself. “Technique disables the minds and the use of all sorts of ethical, aesthetic, or political responsibilities by trapping them into fragmented contexts” (Moressi, 56). What is being presented as

an objective standard, in fact, is a culmination of processes in the selection of news. As Lippmann suggests, “Every newspaper when it reaches the reader is the result of a whole series of selections as to what items shall be printed,-in what position they shall be printed, how much space each shall occupy, what emphasis each shall have” (Lule, 1989: 31).

Inverted Pyramid and Loss of Reporter’s Control over Text

Journalism is no longer a duty of idealistic purposes, it is a career field. (Talu, 1999: 18-20). To be able to move up in this career, a specified job has to be carried out in a prescribed way (Talu, 1999: 18-20). Production patterns create institutionalized routines. Publishing a daily newspaper imposes a strict regime; editors have to fill the vacuum of other news. Daily routine is more challenging, because there are financial and labor constraints (Sigal, 1986: 16). The inverted pyramid structure of news, which has become a part of our daily routine, excludes individuality and subjectivity. It is a technique that strategically uses this format in order to reach the positivist principle of objectivity. Subjectivity limits the target audience, thus circulation, whereas objectivity expands boundaries and the market share (Kunelius, 1994: 264).

Positivism claimed to leave out biases in natural sciences as well as social sciences, and to separate facts from value judgments, and ideology from science. The inverted pyramid news writing technique has the same assertion to rid journalists of their prejudices and present the facts to the reader in a non-invasive and non-manipulative way. However, inverted pyramid model is the anti-structure of the asserted objectivity and non-invasion because this technique makes it easier to tinker with the news, allowing many industrial interventions and alienating the journalist from the report.

Concretization of Code of Objectivity to Hide Mediation

The inverted pyramid news format provides great speed and efficiency in daily news production automation. In this respect, contrary to the general assumption, objective news is necessary for industry, rather than democracy. Fresh news, the lead sentence and the compact text are the terms that form the basis of inverted pyramid news, and they tend to be constantly repeated in the profession and vocational training. These concepts tell a lot about the values of news and of the reporters. Budgets require the news fit into the allotted time in broadcasting and the physical space of the

page in publishing (Bell, 1995: 306; Schudson, 1978, 1986). Selection and screening of the news items are founded in commercial realism: the logic of writing such news is shaped according to how commercial semantics of events are perceived.

This criticism suggests that frequently repeated positivism is in fact used in order to create a commercial allure by journalists. Deciding what is important and what is not means fragmenting, dividing, eliminating and re-arranging what is essentially indivisible. But this implicit effort does not prevent journalists from calling fragmented pieces of facts as facts. Journalists treat their presentations of event-objects as things that have been discovered, and therefore deserve to be presented (Hasty, 2006: 79).

News by its very nature is a perishable commodity and has a limited shelf life. The importance of the time element usually pushes other items to the background. Time, keeps journalistic endeavor under its domination in a way similar to some other professions, such as restaurant management where the product has to be ready within the time prescribed or it will expire and cannot be used (Schlesinger, 1987: 83-105).

How did this synchronicity that reduces the distance between the event and its story, almost drifting towards a live, real-time narrative emerge? According to Carey (1986), penny press of the 1830s, took the time concept from commerce and business. Thus, identification of success in terms of journalism has shifted from being the best to being the first (Bell, 1995: 325).

Technology, manufacturing practices and industrial forces have an enormous impact on editorial processes. In this respect, inverted pyramid is like Lego that fits into the manufacturing patterns. News is not configured in a way that boils down to a conclusion like other traditional texts and does not show an Aristotelian sense of sequence from a beginning to an end. This non-Aristotelian textuality can be explained by the notion of “radical editability” (White, 1998: 180).

Author(s) of the News, Institutionalized Routines and Loss of Liability

The general belief is that news is written by one single author (Pietila, 1992: 45). However, news stories pass through different authors in the manufacturing process. Reporters, editors, page secretaries, page editors, editorial directors if necessary, and even editors in-chief are among the aut-

hors (Cemal, 2008:17). A news story is essentially a summary. Who makes these summaries, additions, reductions and according to what criteria? The answer lies in the value of the news or the newspaper's publication policy. In the face of routines and procedures, the individual journalist loses his or her control over and responsibility for the news story. Thus, journalists are distanced down the chain of command from the news story and its democratic functions such as public right to know, public interest and public duty that will also provide the basis for the legal and social legitimacy of the text. The distinction scientific knowledge makes between subjectivity and objectivity, keeping facts clear off personal opinions and considerations, the concept of knowledge independent of people, identification of journalism ethics with scientific ethics a result of the defeat of subjectivity and ethical codes of journalism are interrelated concepts. Media institutions rarely exist without any news, and news cannot exist without media. The institution provides the mechanism for distribution on the one hand, provides a guarantee for reliability and competence on the other (McQuail, 2005: 375). The mediation effect of humane and technological situations is often touched upon in the journalism industry and political economy studies. "Another feature of mediating is tailoring the news for media" (Rigel, 2000: 180).

Journalism Ethics Codes and Technical Sovereignty of Industrial Structure: Hero Journalists

The news is manufactured by a team organized as part of an industrial production. It does not seem likely for journalists in this structure to act ethically alone. Moressi's quote from Saxer is very explanatory in that respect: "One of the biggest shortcomings in the ongoing ethical debate over journalism is ethical journalism is regarded mostly as a personal moral problem" (Moressi, 2006:30-31).

According to Karmasin, individual responsibility makes sense only if the individual is free (Moressi, 2006:32-33). In this case, disregarding the conditions of the media system and industrial structure is converted into a mechanism that justifies the structure (Moressi, 2006:32-33).

Therefore, ethical codes of journalism which assign responsibility to the individual journalist do not offer any solutions for functional rationality. There are two reasons for this lack of solution: The first reason is journalists are being distanced from their products and their responsibilities within the industrial production process. The second is that the responsibility

requires freedom which journalists lack in this structure. The underlying foundations of the journalism profession are democracy and connection with the public. These concepts tell us why it is necessary to think of journalism in a broader social ethical perspective.

Journalism, Democracy, the Myth of Objectivity and the Break from Principle of Publicity

Democracy cannot be separated from communication and citizen participation in public events (Encabo, 1997: 283). Journalism plays a key role here. Carey (2007) and de Tocqueville (Cangöz, 2003: 101) express that there is no democracy without journalism, and vice versa. Dealing with the concept of democracy along with the idea of publicity will concretize the relationship between journalism and democracy. The modern conception of public sphere is the most important reason for the emergence of press as a public tool. Again, the basis of the legal privileges of media lie in the public sphere as Habermas (2009) idealized in bourgeois public sphere. The origins of the relationship between the press and modern democracy could be seen in the public sphere and the struggle against public power. In the 19th century, class originated press served with success (Curran and Seaton 1991: 19), but industrialization of the press and the shift towards mass media separated the media from a particular group of readers, a community, a sub-culture or a party. In the first quarter of the 20th century, the radical press largely collapsed, gathered in the hands of a few incorporations and finally the media has taken its place. These mergers and concentrations are one of the significant effects on the new form of journalism textuality.

Result

Understanding of individual ethics reduces the public origins of journalism and its struggle with public power to the hero journalist myth. Its failure to solve the problems of the modern era has led to a continuous search for new ethical codes. Keeping the individual journalist responsible is actually concealing the real problem within a system that grinds individualism down.

There are two ways that can be recommended here, and one of them is the democratization of the structures where journalists produce news. The second way is developing a much broader perspective of ethical understanding. In both cases, discussion boils down to democracy.

Today's understanding of a small number of virtuous hero journalists is a myth passing down from generation to generation. Codes of journalism ethics and mystification created by stories of hero journalists are transforming the relationship between journalism, democracy and public culture. In that respect, this could be compared to capitalism transforming the nature and meaning of public life through commodity fetishism. The attention of the consumer citizen who gets the news as a finished product will be directed to the news itself, not the circumstances the news is made. In this case, the objective news, presented to the public with the latest technology will be legitimized through journalistic ethics and will transform democracy. News industry and media are still defined as a single tool for citizen participation in political debate and decision-making. Thus, citizens who want to live in a democratic society should do nothing but wait for the virtuous heroes of journalism to show up and save the journalism profession until the concepts of common good and public interest are repaired or re-defined. While waiting, we should keep in mind that the only virtuous hero to survive in this system is Superman, the passive but moral journalist who does not pose a threat to the intricate grids of politics and the media.

References/Kaynakça

- Anadolu Ajansı (2008). *Anadolu Ajansı genel müdürlüğü muhabirin el kitabı*, Ankara: Anadolu Ajansı Yayını-7
- Bauman, Z.(1997). *Modernite ve holocaust*, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Bauman, Z. (2000). *Siyaset arayışı*. İstanbul: Metis.
- Bauman, Z.(2001). *Parçalanmış hayat: Postmodern ahlak denemeleri*. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Bell, A. (1991). *The language of news media*. Britian: Blackwell,
- Bell, A. (1995). "News time", *Time & society, Sage*, 4(3), 305–328.
- Berry, S. (1994). USA today, the London free press, and the rationalization of the North American newspaper industry. *Canadian Journal of Communication*, 19(2), Retrieved December 18, 2007, from <http://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/807/713>
- Cangöz, İ. (2003). Yurttaş gazeteciliği ve yerel basın. Alankuş, S. (Edt.), *Gazetecilik ve habercilik içinde* (s.101–118), İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Carey, J.W. (1974). Journalism and criticism: The case of an undeveloped profession. *The Review of Politics*, 26, 227–249.
- Carey, J.W. (1986). The dark continent of american journalism. In Manoff, R.K. & Schudson M. (Eds.), *Reading the news* (pp.146-196). New York: Pantheon Books.
- Carey, J.W. (2007). A short history of journalism for journalists: A proposal and essay, *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 12, 3–16.
- Cemal, H. (2008, Nisan 18). Şeytanın bacağı Kürt açılımla kırılabilir mi?, *Milliyet*, s. 17.

- Curran, J. & Seaton, J. (1991). *Power without responsibility - The press and broadcasting in Britain* (4th ed.). London: Routledge.
- Encabo, M. N. (1997). Gazetecilik etiği ve demokrasi - Medya etiği ve kamusal alan. İ.Süleyman (Ed.). *Medya kültür siyaset içinde* (s. 283 – 295). Ankara: Alp.
- Girgin, A. (2002) *Haber yazmak*. İstanbul: Der.
- Habermas, J. (2009). *Kamusalhğin Yapısal Dönüşümü* (çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar). (8.Baskı). İstanbul: İletişim.
- Hall S., Jacques M. (1995). *Yeni zamanlar: 1990'larda politikanın değişen çehresi* (çev. Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı.
- Hasty, J. (2006). Performing power, composing culture: The state press in Ghana, *Ethnography*, 7(1), 69–98.
- Jackson, J. (1998). Araştırmacı gazetecilikte dürüstlük, A. Belsey & R. Chadwick (Der.), *Medya ve gazetecilikte etik sorunlar* içinde (s. 120–140). İstanbul: Ayrıntı
- Kunelius, R. (1994). Order and interpretation: A narrative perspective on journalistic discourse, *European Journal of Communication*, 9, 249–270.
- Knight, G. (1982). News and ideology, *Canadian Journal of Communication*, 8(4), 15–41.
- Kunelius, R. & Pekka K. (2001, August). *Looking for a dominant metaphor: How to make old journalism make sense*, Paper presented at the meeting of Nordic Conference for Media and Communication Research in Reykjavik, Iceland.
- Lule, J. (1989, August). *News as drama: The study of news language*, Paper presented at the meeting of 72nd Annual Meeting of the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Washington DC.
- Manoff, R.K. & Schudson M. (1986). *Reading the news*, New York: Pantheon Books.
- McQuail, D. (2005). *McQuail's mass communication theory*, London: Sage
- Medya Derneği (2011). *Türkiyeli gazeteciler için etik ilkeler*, Erişim tarihi: 15.12.2011, <http://www.medyaderneği.org/category/yayinlar/ders-notlari/etik-ilkeler>
- Moressi, E. (2006). *Haber etiği*, Ankara: Dost.
- Pietila, V.(1992). Beyond the news story: News as discursive composition, *European Journal of Communication*, 7(1), 37–67.
- Reuters (2008). *Reuters handbook of journalism*, Retrieved April 30,2009 from http://handbook.reuters.com/index.php/Main_Page.
- Rigel, N.(2000). *İleti tasarımında haber*, İstanbul: Der Yay.
- Schlesinger, P. (1980). Between sociology and journalism. In H. Christian (Eds.) *The sociology of journalism and the press*, (Sociological Review Monograph 29), (pp. 341–369). Keele: University of Keele.
- Schlesinger, P. (1987). *Putting 'reality' together*, London and New York: Methuen.
- Schudson, M.(1978). *Discovering the news: A social history of American newspapers*. New York: Basic Books.
- Schudson, M. (1986) When? Deadlines, datelines and history, In R.K. Manoff, & M. Schudson (Eds.), *Reading the News*, (pp.79–108). New York: Pantheon Books,
- Sigal, L.V. (1986). Sources make the news, *Reading The News*, New York: Pantheon Books.
- Talu, U. (1999). Maskelisine karşı açık ve özgür subjektiflik. *Birikim*, 117, Ocak 1999, 18–20.
- Tokgöz, O. (2006). *Temel gazetecilik*. (6. Baskı) Ankara: İmge Yay.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (2008). *Türkiye gazetecileri hak ve sorumluluk bildirgesi*, İstanbul: TGC Yay.
- White, P. R. (1998). *Telling media tales: The news story as rhetoric*, Sydney: Department of Linguistics University of Sydney.
- Yüksel, E. (2005). *Haber toplama ve yazma*, Konya: Tablet.